Hij droeg den jongen naar Krugersdorp, en ijlde dan terug naar het slagveld. En het was hoog tijd, want de gezellen van Jameson waren bezig, om tusschen de mazen van het vangnet door te glippen. Doch die kans was nu verkeken, want Cronjé liet den ijzeren slagboom vallen, en deze nacht vol mist en motregen maakte hem in het oog der Boeren tot den waardigen opvolger van Nicolaas Smit.

Toen de staatsartillerie uit Pretoria den volgenden dag kwam aanhotsen over het veld, had Jameson zich reeds op genade en ongenade overgegeven, en Piet Cronjé lachte heimelijk, omdat die kanonnen te laat waren gekomen.

Hij was immers de groote jager, en jagers hebben geen kanonnen noodig.

Hij had het trouwens te Potchefstroom in 1880/81 ook wel klaar gespeeld zonder kanonnen, want het Ou-Grietje, waarover hij toenmaals beschikte, klapte wel, als het afging, maar kon toch nauwlijks een vuurmond worden genoemd. En zijn geheele artillerie, waarmede hij toenmaals het Engelsche fort belegerde, bestond slechts uit dat ééne Ou-Grietje, en toch vermeesterde hij het fort.

Nochtans had hij bij die belegering bijna den dood gevonden. Hij en een burger, genaamd Labuscagne, stonden op het kerkhof, ieder met een paard aan den teugel, toen een Engelsche bom de beide paarden doodde, zonder dat de eigenaars echter één schram opliepen. Die Labuscagne is sinds die gebeurtenis de onafscheidelijke metgezel geworden van Cronjé, en is ook zijn medegevangene geweest op St.-Helena.

Cronjé schreef deze bewaring en de ontkoming aan zoo vele doodsgevaren, die hem bedreigden, toe aan een genadig bestuur der Voorzienigheid, en heeft steeds verklaard, dat nooit een Engelsche kogel zijn leven zal eindigen.

Maar de Afrikaanders gaven weinig blijk van hun bewondering, al had Cronjé de republiek bij Doornkop gered. Het is hun gewoonte niet, en zij begrijpen de Engelschen niet, als deze lord Roberts tot de wolken verheffen of voor den sirdar van Chartoem wierook branden.

Eenige dagen na den strijd kon men den held van Doornkop in een flinken draf door de Kerkstraat van Pretoria zien rijden: een zwaargebouwde Boer uit de wildernis op een afschuwelijk leelijken pony.

Geen mensch nam den hoed voor hem af — waarom ook? Hij was immers een burger als al de anderen; hij had toch niet meer gedaan dan een rijksveldwachter, die

een bandiet in den tronk stopt; hij had Jamesons bende gevangen genomen — 't is waar — maar dat was toch niets meer dan een staaltje van zijn plicht.

Maar die pootige Boer op zijn leelijk mormel van een pony wist toch heel goed, wat hij beteekende; onder die toegeknoopte, sjofele jas klopte een sterk zelfbewustzijn, en als een vreemdeling hem vraagde: „Wie zijt gij?" dan noemde hij niet zijn naam, maar antwoordde: „Ik ben de man van Doornkop."

Er was een verwonderlijk verschil tusschen den Cronjé van het dagelijksche leven en den Cronjé van het oorlogsveld.

In het dagelijksche leven was hij gemakkelijk, hoffelijk, minzaam, en wilde hij luisteren naar raad, doch op het oorlogsveld, in den krijgsraad, was hij zwijgzaam en teruggetrokken. Zonder een woord te uiten, kon hij dan met vasttoegenepen lippen zitten te luisteren naar de beraadslagingen, en zonder op een enkel argument der anderen te letten, zeide hij dan op scherpen, beslissenden toon zijne meening, daarmee de beraadslagingen sluitend.

Hij kon geen oppositie velen, en als zij toch het hoofd ophief, dan smoorde hij ze met den korten, heftigen uitval: „Wie is hier generaal — jij of ik?"

In het gewoel van den strijd had hij een luide, geweldige stem, en hij schreeuwde zijn orders uit op harden, bevelenden toon, terwijl hij rusteloos van stelling tot stelling reed, en om alles dacht behalve om de kogels en de granaten, die hem ombrulden.

Hij werd lid van den Uitvoerenden Raad, met een vast salaris, doch dit veranderde niets in zijn manieren. Ook liet hij zich bij geen Kruger- of Joubertpartij indeelen; hij bleef buiten de partijen, en ging zijn eigen weg.

Bij de presidentsverkiezing van 1898 wilde hij dan ook geen candidatuur aanvaarden. Hij had het immers ook niet kunnen uithouden in een stad; het zou er hem te eng zijn geweest — hij was er gestikt! Want hij was de jager, de groote jager, en hij beminde het vrije veld, waar de vrije lucht de longen laaft!

Maar de jager is gevangen. Hij zit op een eenzame rots, midden in den onmetelijken oceaan, en hij is oud geworden, de jager!

Hij zit van den vroegen morgen tot den laten avond aan het strand, en zijn oogen staren over de eindelooze grauwe watervlakte naar het zuidoosten, waar zijn vaderland ligt.

De golven komen, en de golven gaan, maar altijd zit er die oude man: van den morgen tot den avond.

Hij zit er nu meer dan twee jaren. De rimpels in zijn gelaat zijn dieper geworden; zijn handen worden beverig — o, hij is oud geworden, de groote jager!

„Generaal van de Westergrenzen!" roept ge, en hij kijkt u even aan met een moeden blik uit zijn grijze oogen.

Neen, ge kent hem niet meer. Is dat de held, voor wien de Engelsche vlag driemaal naar beneden ging? Is dat de leeuw van Modderrivier, de overwinnaar van Magersfontein, de Afrikaansche Simson, die bij Paardebergdrift de Filistijnen versloeg?

Ja, 't is nog dezelfde man, doch de haarlokken zijn hem afgesneden; dat verteert zijn kracht; uw oogen worden vochtig, als ge hem ziet — 't is een puinhoop van vroegere glorie!

Daar zit hij dan — op hetzelfde eiland, waar de Corsicaansche reus zijn laatste jaren heeft gesleten.

't Is dezelfde cipier. Hij heeft een kleine honderd jaar geleden Napoleon in de gevangenis gestopt, en nu doet hij 't Cronjé.

Maar er is toch verschil, want Napoleon werd in de gevangenis gestopt, omdat hij de vrijheid knèchtte, en Cronjé, omdat hij de vrijheid verdèdigde.

En 't is dezelfde cipier?

Het is dezelfde cipier!

Maar dat kàn toch niet — dat is toch een tegenstrijdigheid?

Neen, het is een feit — het is dezelfde cipier!

En ik denk voor het naaste, dat de booze geest, die in Napoleon was gevaren, thans in den Engelschen cipier is gevaren, zoodat de cipier thans koestert, wat hij vroeger haatte, en thans haat, wat hij vroeger liefhad.

Ja, 't is een vreemde, zonderlinge geschiedenis, en als men er dieper in doordenkt, dan hoort men het roepen van den afgrond tot den afgrond. De gevangene wordt bewaakt door den cipier, en de cipier wordt bewaakt door zijn boozen geest, en hij is nog ongelukkiger dan zijn gevangene.

„Generaal van de Westergrenzen — sta op, maak u gereed, want het is vrede!"

Nu staat hij werkelijk op; er komt een schemerende hoop in die moede oogen, en de oude snaren beginnen

weer klank te geven. Want hij heeft zijn volk lief met een groote, sterke liefde, en de gedachte, dat de nacht over zijn volk zal wijken, dringt als morgenlicht in zijn eigen lijdensnacht.

„Maar het is niet de gewenschte vrede, generaal van de Westergrenzen! Het is geen vrede met vrijheid!"

Ach, nu verstaat hij het! De glans verdooft in zijn oogen, en de oude snaren zwijgen.

Bij Paardeberg, op den schrikwekkenden Amajubadag, is het ongeluk begonnen, en op den 31sten Mei 1902 is dat ongeluk voltooid.

Hij perst de tanden op elkander, als hij denkt aan dat Paardeberg, waar hij zich met 4000 burgers moest overgeven aan het Engelsche geweld!

Elken dag maakt hij dien vreeselijken tocht van Magersfontein naar Paardeberg opnieuw — een tocht vol zelfkwelling en zelfpijniging!

Hij talmde te lang bij Magersfontein — wie kan het tegenspreken? Villebois de Mareuil had hem nog gewaarschuwd, maar de generaal der Westergrenzen had geantwoord: „Zwijg! Ik was reeds een krijgsman, toen gij nog moest geboren worden."

Wat was het toch, dat hij naar geen waarschuwingen wilde luisteren? Welke noodlottige blinddoek hield die anders zoo scherpe jagersoogen gesloten? Waarom liet hij zijn wagens, desnoods den geheelen legertros, niet in den steek, om zijn kommando's te redden?

„Ik laat mijn wagens nooit in den steek," heeft hij in die dagen eens gezegd, en omdat hij alles wilde redden, heeft hij alles verloren.

Hij was nog nooit geslagen door de Engelschen; hij achtte het ondenkbaar, dat hij ooit zou geslagen, en nog minder, dat hij ooit zou verslagen worden, en in de laatste dagen van Paardeberg, toen zijn wagens stonden te branden, en zijn lager werd verpletterd onder de lyddietbommen van den vijand, hoopte hij op een wonder van boven.

Doch dat wonder bleef uit; rondom den troon van den Almachtige waren wolken en duisternis, en reeds daagde de morgen van den Amajuba-dag.

Toen zag Cronjé, dat het hopeloos stond, en toch kon hij het niet over zich verkrijgen, om de witte vlag te hijschen. Zijn heldengeest verzette er zich tegen, en in de opsteigering van zijn onbezweken moed had hij gaarne zijn leven ge-

offerd op het altaar des vaderlands, zoo hij dat vaderland daarmee had kunnen redden.

Maar de krijgsraad besliste tot de overgave, en toen de morgen in al zijn heerlijkheid oprees aan den oostelijken horizon, werd het duister voor de oogen van Cronjé, en hij boog het hoofd.

„Ik ben blijde, u te zien," zeide lord Roberts, toen de generaal der Westergrenzen voor hem verscheen; „ik ben blijde, zoo'n dapperen man te ontmoeten!"

Maar die dappere man was een gevangen man, en vergeefsch was zijn heldhaftige tegenstand geweest.

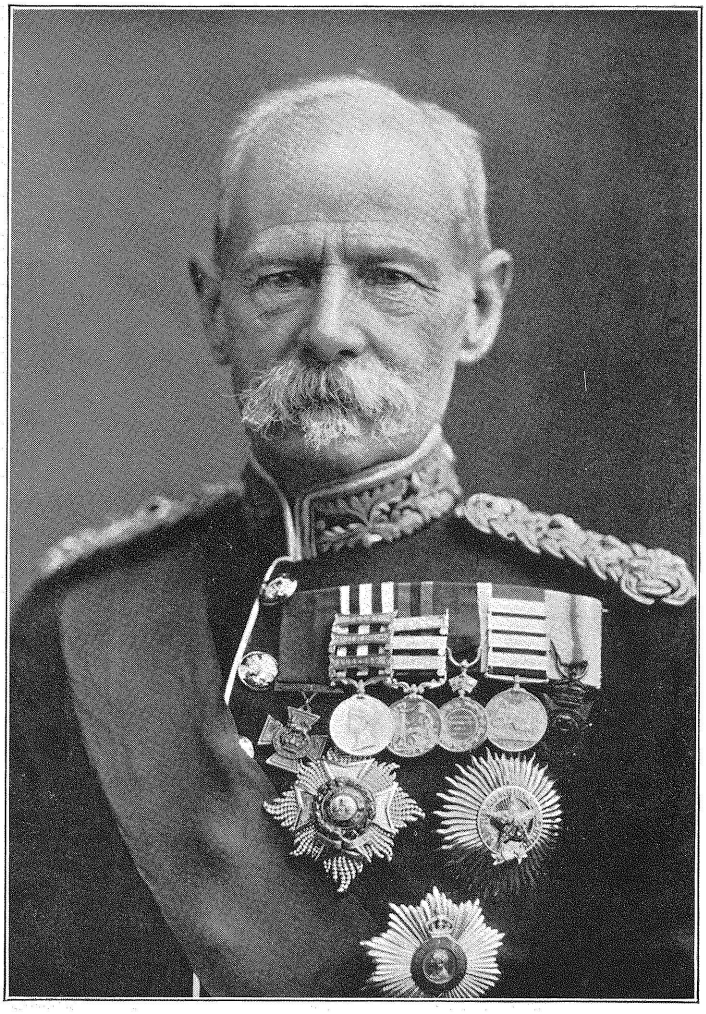
Doch was die tegenstand daarom nutteloos geweest?

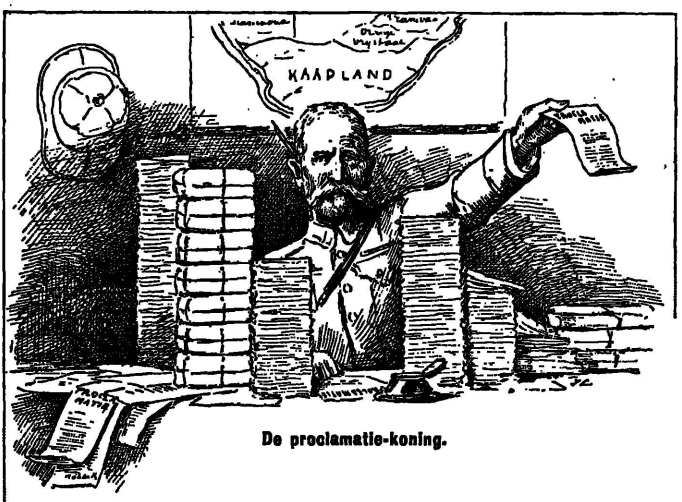
„Wat baat het den mensch," zegt de Schrift, „zoo hij de geheele wereld wint, en hij lijdt schade aan zijne ziel?" En wat de ziel is voor den mensch, dat is de onafhankelijkheid voor een volk. Huid voor huid, alles zal de mensch geven voor zijn leven, maar dat leven zelf zal de ware vaderlander gewillig offeren voor zijn volk.

In den geheelen oorlog is er geen aangrijpender gang geweest dan die gang naar het Afrikaansche Sedan, en er is geen aangrijpender treurspel afgespeeld dan in de rookzuilen van het brandende Paardeberg. In onze dagen van stofvergoding en verwording heeft Piet Cronjé de geheele menschheid aan zich verplicht door zijn heldhaftige worsteling voor hare hoogste idealen, en zelfs in Plutarchus' boeken zal men tevergeefs naar een meer schitterend voorbeeld zoeken.

Doch voor den Afrikaander is dat standhouden bij Paardeberg meer geweest; de Afrikaansche Simson, die bij Paardeberg bezweek, was grooter dan de leeuw, die de bataljons der Hooglanders verpletterde bij Magersfontein, en de herinnering aan die groote daden zal blijven leven bij het Afrikaansche volk.

Wij leven in dagen van rouw en beklemming, en met ontroerde harten staren wij op den afgehouwen tronk van den Hollandsch-Afrikaanschen stam. Doch de herinnering aan den heldenstrijd, die achter ons ligt, zal de wortelen van dien afgehouwen tronk bevochtigen als morgendauw en zomerregen, en de afgehouwen tronk zal opnieuw uitspruiten, en een boom worden, die zijn schaduw zal uitspreiden over geheel Zuid-Afrika!

De proclamatie-koning.

LORD ROBERTS.

Dat kleine, magere kereltje, dat is hij nu: dat is veldmaarschalk lord Roberts van Kandahar en Waterford.

Ge wilt het maar niet gelooven, en toch is het zoo. Hij haalt misschien geen honderd pond, en toch heeft dit kleine, nietige kereltje in Zuid-Afrika over meer dan 300.000 Engelsche soldaten, ongerekend de duizenden Kaffers, die hij heeft gewapend, den staf van den veldmaarschalk gezwaaid.

En 't was geen slap opperbevelhebber. Hij had een vaste hand, en hield de teugels strak. De oude koningin Victoria zond hem, toen Buller zoo ongelukkig heen en weer ploeterde door de Tugela, en zij had misschien geen betere keuze kunnen doen.

't Is waar: generaal Wolseley was er ook nog, en die had wàt graag den ontredderden boel in Afrika weer op zijn pooten gezet, maar Wolseley was zoo doof als een kwartel, en men mocht in die kritieke dagen de ooren toch wel goed open hebben.

Roberts was ook niet jong meer; hij was 67 jaar, maar zijn zintuigen hadden nog niets van hun scherpte verloren, en zijn slapen waren getooid met de lauweren van Kandahar.

Kandahar ligt ver weg, in Afghanistan, en Roberts werd met een Engelsche strijdmacht uitgezonden, om den moord op den Engelschen resident te Kaboel te wreken, en het gezonken Engelsche prestige te herstellen.

Den 1sten October 1879 begon hij den tocht, en twaalf dagen later klepperde zijn paardevolk reeds door de straten van Kaboel. Maar de Afghanen wilden nog niet luisteren, en daarom deed hij in den zomer van 1880 aan de spits van 10.000 man den marsch van Kaboel naar Kandahar. De weg ging dwars door een wereld van bergen, en afgesneden van zijn basis, moest het leger leven van de opbrengst van het land, dat men doortrok. Er behoorde een groote onverschrokkenheid toe, om dien tocht te wagen, maar de man, die reeds twee-en-twintig jaar geleden, met den tromp van een geladen vijandelijk geweer op zijn borst, aan twee Sepoys hun standaard had ontrukt, en metéén nog gelegenheid had gevonden, om den éénen Sepoy neer te sabelen, was voor geen klein geruchtje vervaard.

In een drukkende hitte en in spijt van de ongebaande wegen werd de afstand, die 320 mijlen bedroeg, binnen 23 dagen afgelegd; de Afghanen waren versuft door dien schitterenden marsch, en den 31sten Augustus trok Roberts Kandahar zegevierend binnen.

Nauwlijks had de veldheer de Afghaansche kegelmutsen recht gezet, en nog was hij in den vollen roes der overwinning, toen hij van de Engelsche regeering de order ontving, om met de Transvaalsche flaphoeden, die de brutaliteit hadden gehad, om den Rooinek in vier zware gevechten te verslaan, af te rekenen.

Doch het kwam niet zoo ver, want de edele Christenstaatsman Gladstone zag er geen glorie in, om een klein volk te verpletteren, en de order werd ingetrokken.

Maar dat was thans al weer een kleine twintig jaren geleden, en daar er in den vooruitgang der menschheid en der menschelijkheid geen stilstand komt, is het beter

te verstaan, dat de Engelsche politiek thans rijp was voor den Kaïnsmoord.

Want er is àltijd vooruitgang, en nooìt is er stilstand, en als de vooruitgang zich niet beweegt in de richting van het ideàle, dan beweegt hij zich in de richting van het gemèene, en brengt hij niet nader tot den hemel, dan brengt hij toch nader tot de hel.....

Laten wij erkennen, dat lord Roberts heeft bewezen, in den strijd tegen wilde horden een bekwaam veldheer te zijn, en laten wij ook erkennen, dat hij een der beste generaals is, waarover Engeland tegenwoordig beschikt, al is het waar, dat dit nog weinig zegt, want Engeland is even rijk aan bluf als arm aan bekwame hoofdofficieren.

In Duitschland bijvoorbeeld haalt men de schouders op over Roberts' bekwaamheid, en het volgende voorval heeft daartoe niet weinig bijgedragen.

In 1895 was lord Roberts als vertegenwoordiger van het Engelsche leger bij de keizermanoeuvres bij Stettin tegenwoordig. De Pruisische artillerie zou eenige bewegingen uitvoeren, en Roberts stond er naar te kijken. Hij stond echter op een gevaarlijke plek, en werd daarom gewaarschuwd. Hij stoorde zich echter niet aan die waarschuwing, die hij onaangenaam vond. „Ik ben zelf artillerist," zeide hij kortaf, en hij bleef staan. De zaak liep natuurlijk verkeerd. De artillerie kwam aanzetten; lord Roberts van Kandahar en Waterford werd gewond en een eind weggeslingerd, en zijn paard werd gedood.

Dit neemt niet weg, dat Roberts een dapper en onverschrokken veldheer was. De soldaten hielden van hem, van Bobs, zooals zij hem noemden, omdat hij voor hen zorgde, en al hun vermoeienissen deelde; en daar hij met de Afghaànsche wilden was klaar gekomen, was er niet één reden, waarom hij met de Boeren, die tot de Afrikaànsche wilden worden gerekend, niet klaar zou komen.

Hij was precies het tegenovergestelde van Buller, dien hij in het opperbevelhebberschap moest opvolgen.

Buller was groot, forsch gebouwd, een indrukwekkende verschijning; Roberts was klein, nietig, zonder krijgshaftig voorkomen.

Buller vloekte, als hij zich ergerde, maar Roberts vloekte niet. Buller was rond, rechtuit, brusk, maar Roberts was glad, plooibaar, spraakzaam. Buller was een soldaat, en Roberts was een diplomaat.

De diplomatieke knobbel was bij Roberts buitengewoon

ontwikkeld; hij voelde zich thuis in het zadel, maar toch nog meer op zijn schrijfstoel. Hij hield het er voor, dat men met stroop de vliegen vangt; de pen was zijn voornaamste wapen, en zijn proclamaties fladderden als onrustige vogels door geheel Zuid-Afrika. Er is sinds de dagen van Pharao waarschijnlijk nog nooit een krijgsoverste in Afrika geweest, die in zoo'n kòrt tijdsbestek zóóveel proclamaties de wereld heeft ingezonden als „Bobs," en hij zal in de geschiedenis bekend blijven als de proclamatie-koning.

Hij verklaarde, dat zijn lijfspreuk was: „Bid en werk." Elken Zondag was hij, zoo het eenigszins mogelijk was, bij de godsdienstoefening tegenwoordig, en bij Driefontein, in den Vrijstaat, maakte hij voor het oog van het gansche leger gebruik van het heilige avondmaal.

Doch zijn hart ontroerde daarbij niet, al kon hij weten, dat hij de opperbevelhebber was van een georganizeerde rooversbende, zooals de wereld in vele jaren geen tweede had gezien, en zijn handen beefden niet, toen zij brood en beker aannamen, al waren die handen bevlekt met het bloed van Afrika's arme kinderen.

Hij kon voorkomend zijn. Er kwam een onmiskenbare welwillende trek in dat schrandere, energieke gelaat, als het hem meeliep, en de Engelsche photografie, die hem voorstélt in een Johannesburger herberg met het dochterke van den herbergier op zijn knie, behoeft nog geen fantazie te zijn, want hij had op dien stond de kostbare goudmijnen voor de kapitalisten gered.

Maar liep het hem tegen, dan week de welwillende trek uit dat schrandere gelaat; dan werd hij gemelijk, verdrietig en bitter, en hij kreeg de nukken van een steekschen, koppigen muilezel.

Van Magersfontein af tot Pretoria toe was die welwillende trek zijn bijna onafscheidelijke metgezel, en het kan niet worden ontkend, dat de sterke geest, die den schitterenden tocht naar Kandahar leidde, ook hier aanwezig was.

't Is waar: de groote triumf van Paardeberg zou aan lord Roberts niet zijn gelukt, indien Cronjé niet met een noodlottige verblinding was geslagen geweest, en volkomen juist zeide President Steijn tot Michael Davitt in Kroonstad: „Had Cronjé den raad opgevolgd, dien Villebois-Mareuil hem had gegeven, nadat deze onze stellingen bij Magersfontein had geïnspecteerd, dan zou Cronjé Bloemfontein vóór de Engelschen hebben bereikt, en zichzelf

en ons de ramp van Paardeberg hebben gespaard." Doch aan den anderen kant is het ook waar, dat lord Roberts met groote bekwaamheid en niet mindere voortvarendheid al de voordeelen heeft geplukt, die uit Cronjé's dwaling waren te halen, en de tocht met zestigduizend halfverhongerde soldaten naar Johannesburg is even schitterend geweest als de vroegere tocht naar Kandahar.

Maar de tocht getuigde meer van stoutmoedigheid dan van wijsheid, want doordien Roberts optrok met bedreigde flanken, verwaarloosde hij de allereerste beginselen der militaire voorzichtigheid.

Dat moest zich natuurlijk wreken, en dat heeft zich ook gewroken.

Christiaan de Wet heeft lord Roberts aan het verstand gebracht, dat Afrika een land is vol voetangels en klemmen, en Roberts, die in het bezetten van Pretoria het einde van den oorlog had meenen te zien, werd lastig en onaangenaam, toen hij zijn vergissing bespeurde.

Nu was het ook gedaan met den welwillenden trek op dat schrandere gelaat, en de nukken van den steekschen, koppigen muilezel kwamen boven. Zijn hand begon zwaar te rusten op de vrouwen en kinderen, wier mannen en vaders vochten voor de zaak van het heilige recht; Hans Cordua, de ongelukkige, jonge Duitscher, kreeg den kogel, en men noemde het in Duitschland een gerechtelijken moord.

Dat neemt niet weg, dat niemand aan de Republikeinsche weerbaarheid meer eer heeft bewezen dan lord Roberts, want hij rukte nooit tegen hen uit dan met een tien- tot twintigvoudige overmacht; hij heeft de Boeren niet overwònnen maar overstèlpt, en zonder roem ging den 20sten September 1900 de vlag van Engeland aan het uiterste punt van de Transvaalsche Oosterlijn, te Komatipoort, omhoog.

Roberts was zoo slím, den oorlog nu voor geëindigd te verklaren; het Engelsche volk was zoo dóm het te gelooven, en tot in de meest afgelegen dorpen van Engeland werd Roberts' overwinningstelegram op de hoeken der straten aangeplakt: „Van de Boeren is niets overgeschoten dan een paar stroopende benden."

Met die paar stroopende benden moest Kitchener nu maar zien klaar te komen; Roberts pakte zijn koffers en vertrok.

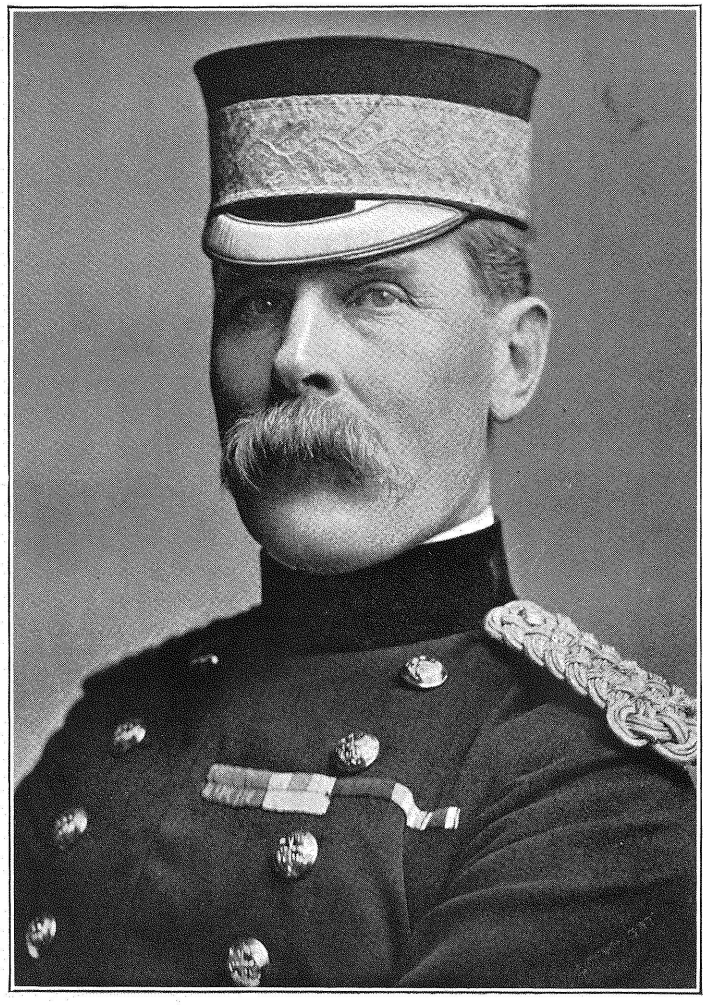
Hij werd in Engeland natuurlijk met groote onderschei-

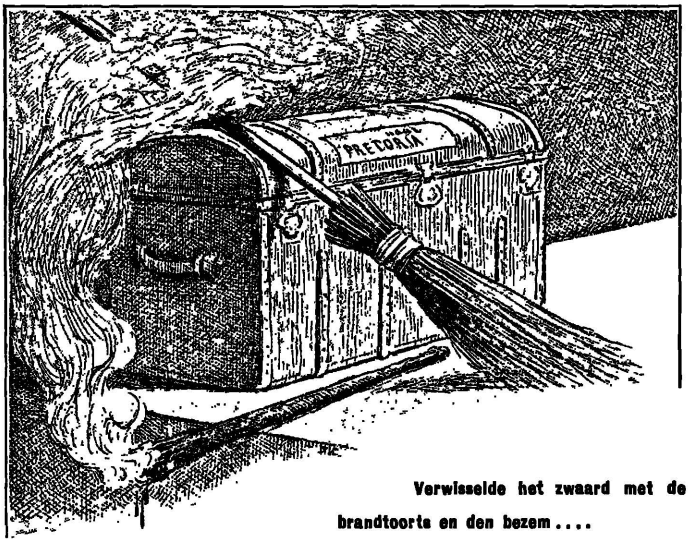
ding ontvangen; hij ontving een belooning van twaalf ton gouds, en was wàt blijde, dat hij met die stroopende benden niet meer te maken had!

Maar laten wij de waarheid zeggen: er viel een diepe schaduw op zijn voorspoed; hij heeft reeds een druppel geproefd uit den bitteren beker, dien Engeland eens als een rechtvaardige vergelding zal hebben te drinken, toen zijn veelbelovende zoon in den slag bij Colenso sneuvelde, en nooit kan hij denken aan dien schitterenden goudhoop, of daarachter ziet hij de bloedige schim oprijzen van zijn eenigen zoon.

Dien stapel goud bezit hij thans — 't is waar! — maar zijn kind bezit hij niet meer.

Hij heeft zijn kind geruild tegen een stapel goud, en bij zoo'n ruil zou een vaderhart breken!

Verwisselde het zwaard met de brandtoorts en den bezem....

LORD METHUEN.

Op zijn landgoed Corsham Coart regeerde deze generaal als een koning in zijn koninkrijk.

Maar hij was geen tyrannieke koning; zijn arbeiders mochten hem gaarne; hij werd voor een gezellig, aangenaam landedelman gehouden.

Hij was een man van hoogkerkelijke kleur, hetgeen echter niet wegnam, dat hij de vrije gemeenten in zijn parochie niet de minste struikelblokken in den weg legde. Hij was mild, verdraagzaam, wenschte in vrede te leven met zijn buren, was zeer gehecht aan zijn vrouw en zijn vijf kinderen, en was een kalf van een vent.

Hij hield van lange voetwandelingen, stond des morgens om zes uur op en lachte om vermoeienissen. Hij kon fietsen als de beste: hij hield er van, om snelle fietstochten te maken, en verraste zijn arbeiders dikwijls bij hun arbeid.

Ook was hij een liefhebber van jagen en visschen, en hij had een dol plezier, als hij een grooten snoek aan den hengel zag spartelen.

Bij het uitbreken van den oorlog werd hij benoemd tot bevelhebber eener divisie, en met het boek over de moderne oorlogstaktiek, geschreven door graaf Von Moltke, in zijn zak, trok hij welgemoed den oorlog in. Hij was zóó zeker van een snelle zegepraal, dat hij zijn koffers adresseerde naar Pretoria, en hij hield het inderdaad voor een grooter kunst, om de zalmen in de Schotsche meren, dan de Boeren tusschen de Afrikaansche kopjes te verschalken.

Die geringschatting van den vijand en die overschatting van zichzelf is trouwens een karaktertrek van negentig percent der tegenwoordige Engelschen. Het zijn zeer welwillende menschen, en ze zullen u met de grootste beleefdheid behandelen, indien ge het Engelsche gezag maar uitmuntender acht dan een ander gezag, maar als ge het ongeluk hebt, tot een kleinen staat te behooren, die groote goudmijnen bezit, en gij die goudmijnen niet goedschiks wilt afstaan, dan zullen ze u met het grootste plezier doodslaan, om u van de uitmuntendheid van dat gezag te overtuigen.

Geringschatting van den vijand en eigen overmoed gaan trouwens hand aan hand, en de Engelsche overmoed is na het sluiten van den laatsten Boerenvrede reeds dat stadium ingetreden, waarin het de ondubbelzinnige voorteekenen van een dreigenden grootheidswaanzin vertoont.

Met het oog nu op dien dreigenden grootheidswaanzin zou het inderdaad gewenscht zijn, zoo de groote mogendheden het met elkander eens konden worden, om tijdelijk een flinke internationale bezetting in Londen te leggen.

Het is ook in China geschied, en met groote resultaten, doch een internationale bezetting van Londen zou nog grooter resultaten hebben, en het werkelijke heil van het Engelsche volk meer bevorderen, dan de schitterende internationale vlootdemonstratie, die den 26sten Juni 1902 zou hebben plaats gehad, indien de Engelsche kroningsplechtigheid niet in het water was gevallen.

Lord Methuen behoort bij de negentig percent. Hij had de order ontvangen, om het ingesloten Kimberley te ont-

zetten, en als onstuimige moed den eenigen maatstaf vormt voor de bekwaamheid van een veldheer, dan is Methuen een generaal van de bovenste plank. Hij bestormde de Boerenstellingen met de woestheid van een dol geworden stier, en hij raasde voort als een trein, die buiten de rails is geloopen.

Hij tastte den 23sten November 1899 de Boeren aan bij Belmont, en zij trokken terug, nadat zij den vijand zware verliezen hadden toegebracht.

Lord Methuen noemde dat een overwinning.

Twee dagen later tastte hij de terugtrekkende Boeren aan bij Graspan; ook dezen keer trokken de Boeren voor de overstelpende overmacht terug, om niet omsingeld te worden, maar ofschoon Methuen bij den stormaanval de marine-brigade in den dood had gejaagd, telegrafeerde hij nochtans een luisterrijke overwinning.

De Boeren, die op Modderrivier waren teruggetrokken, hadden nu vijf dagen rust, toen de Engelsche witte helmen aan den horizon zichtbaar werden.

Methuen gelastte den onmiddellijken aanval, doch hij werd gewond; zijn leger werd met ontzettende verliezen teruggeslagen, en de Engelschen zouden niet over de rivier zijn gekomen, als het kommando van Fauresmith zijn plicht had verstaan.

Doch dit kommando ontruimde onnoodig zijn stellingen; Methuen sprak van een schitterende overwinning, en met Von Moltke's militaire studies in zijn jaszak en een vleeschwond aan zijn been, rende hij voort naar Magersfontein.

Bij Magersfontein echter werd hij verpletterd, en de dol geworden stier rende zich de horens af tegen den harden granietmuur van Afrikaansch beleid en Afrikaanschen heldenmoed.

Zijn koffers, met het groote plakkaat: „Naar Pretoria" er op, stonden intusschen nog altijd te Kaapstad, en niet lord Methuen maar lord Roberts heeft ze te Pretoria bezorgd.

Doch de „overwinnaar" van Belmont, Graspan en Modderrivier ontging aan het lot, dat Gatacre, Warren, Colville en verscheiden anderen Engelschen generaals trof, en terwijl dezen als versleten paarden op stal werden gezet, had Methuen het aan hooge invloeden te danken, dat hij gehandhaafd bleef.

Hij nam deel aan de mislukte drijfjachten op Christiaan de Wet; probeerde de oorlogstaktieken van graaf Von Moltke te vergeefs op Koos de la Rey, en de beminnelijke land-

heer van Corsham Court werd, om zich te wreken, de beul van het arme Afrikaansche volk.

Hij verwisselde het zwaard met de brandtoorts en den bezem, en het Afrikaansche volk, dat geen middeleeuwen had beleefd, zou ze nu beleven. De hoeven werden platgebrand; de vrouwen en kinderen naar de concentratiekampen gejaagd; de veekudden geroofd. Lord Methuen, de beminnelijke landheer van Corsham Court, liet zien, wat er van den mensch kan worden, als het beest in hem ontwaakt, en deze hooggeroemde generaal van het Britsche wereldrijk verlaagde zich tot een straatroover van het laagste soort.

Zijn krijgsmansroem werd er echter niet door verhoogd, al mag het niet verzwegen, dat hij op zekeren nacht na een langen, geforceerden marsch toch een konvooi heeft bemachtigd. In de schemering van den morgen bereikte hij dit konvooi, en hij verpletterde het onder een hageljacht van kogels. Doch een overwinning kon het toch moeilijk worden genoemd, want het was zijn èigen konvooi, dat hij in den avond had verlaten, en na een schitterenden nachtelijken cirkelmarsch onder vuur nam!

Hij wilde echter met geweld alles weer goed maken, en bij zijn noodlottigen tocht naar Tweebosch op den 7den Maart 1902 werd hij met zijn geheele colonne, in zoover zij niet aan den haal ging, de gevangene van Koos de la Rey, dien hij had willen gevangen nemen.

Het moet een eenig tooneel zijn geweest, toen Generaal de la Rey den gewonden en gevangen lord opzocht! Daar stond hij dan voor zijn vijand, die zijn hoeve had verbrand, zijn welvaart vernietigd, zijn vrouw en kinderen met wreed geweld de wildernis had ingejaagd!

Methuen lag bij een ossenwagen. Hij had dorst, en De la Rey gaf hem te drinken; hij lag daar met een verbrijzeld been, en Koos de la Rey verbond zijn wonden.

De Engelschen, die volgens hun zeggen den oorlog hadden aangebonden, om van Afrikaansche barbaren menschen te maken, en om dat doel te bereiken, zich niet hadden ontzien, om meer dan vijftien duizend kinderen, die niet wisten van hun rechterhand en hun linkerhand, in de concentratie-kampen te vermoorden, zagen hier een Afrikaanschen barbaar, die om Gódswil gloeiende kolen hoopte op het hoofd van zijn vijand.

Want dat deed Koos de la Rey!

Hij zorgde voor zijn vijand; hij waakte voor zijn leven,

en toen hij dit leven bedreigd achtte, zond hij lord Methuen op zijn eigen kar naar de Engelsche voorposten te Klerksdorp.

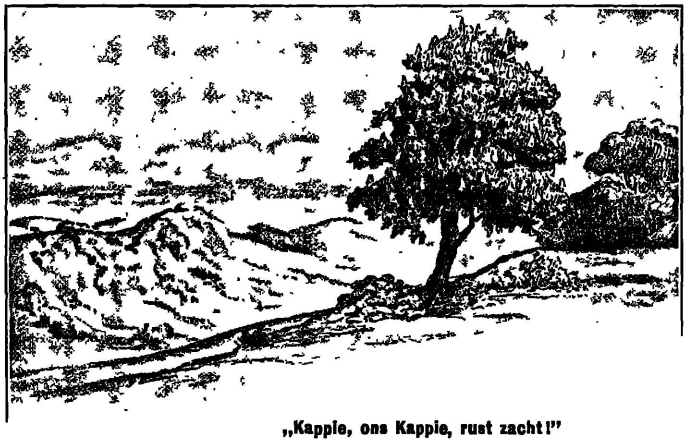
Alles, wat Koos de la Rey heeft verricht in dezen oorlog, wordt overschitterd door deze daad van christelijke barmhartigheid, en indien lord Methuen bij zoo'n daad niet een blos van brandende schaamte op zijn wangen heeft voelen komen, dan is hij wel diep gezonken.

Ik hoop niet verkeerd begrepen te worden.

Ik ben overtuigd, dat lord Methuen, al heeft hij het ook aan een kogel van De la Rey's kommando te danken, dat hij in de toekomst als een kreupel man door de wereld moet strompelen, de hoeve van De la Rey gaarne uit zijn eigen zak wil laten opbouwen, nu zijn groote tegenstander onderdaan van Engeland is geworden.

Want zóó is lord Methuen, en zóó is de echte type van den tegenwoordigen Engelschen officier. Hij is gul en vriendelijk, minzaam en hartelijk, wanneer men bukken wil voor het Engelsche gezag, doch loopt het scheef, dan wordt hij wreed en bitter, en al zou hij tot de knieën door het lauwe menschenbloed moeten waden, om het Engelsche gezag te verheffen — hij zou het waarlijk doen....

De Engelsche officier van den ouden stempel, die het zwaard trok met den veldkreet: „Met God voor vrijheid en recht!" is ondergegaan in den springvloed der nationale zelfoverschatting, en het Engelsche volk is dronken geworden van den zwaren Jingo-wijn.

„Kappie, ons Kappie, rust zacht!"

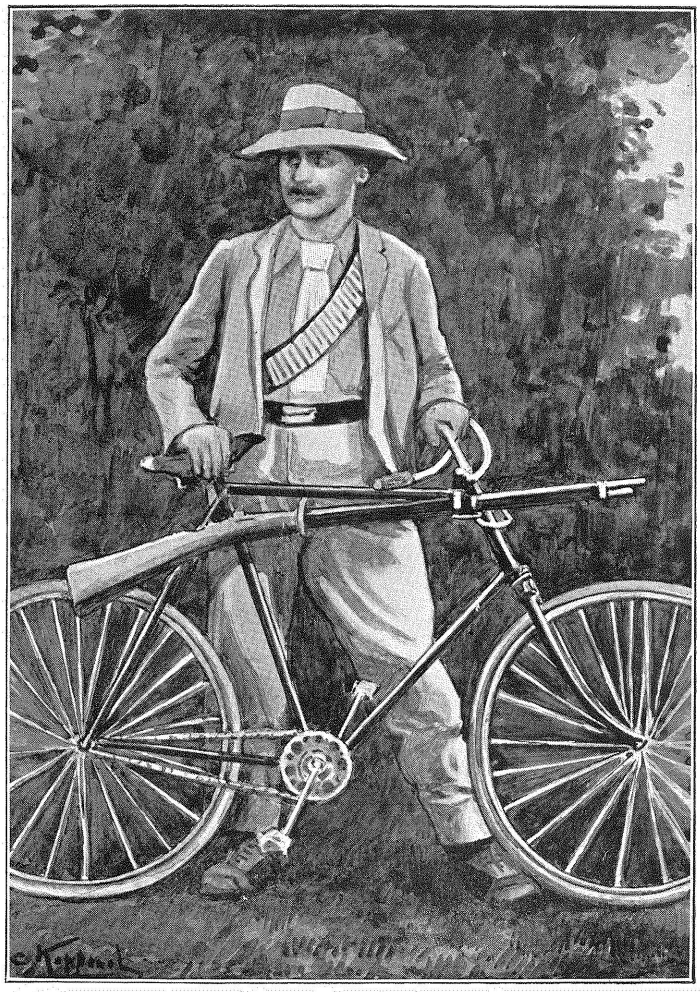
DANIE THERON.

Niet zonder weemoed gedenken wij dezen man van Kaapschen bloede.

Wie had bij het uitbreken van den oorlog kunnen vermoeden, dat in dezen jongen, tengeren procureur van Krugersdorp, in dezen man met dat driftig, opgewonden temperament zoo'n hart vol gulden trouw en schitterenden heldenmoed zou schuilen!

Hij was druk — dat is waar; hij kon heftig zijn — dat is ook waar! Moneypenny kon daarvan meepraten. Moneypenny was de redacteur van het Johannesburger schimpblad „Star", en op zekeren keer las onze Danie een artikel in dat blad, dat zijn bloed deed koken. Hij keek op zijn horloge, en haalde nog net den trein naar Johannesburg.

Er lag niets bevreemdends in, want zoo was Theron.

En toen Danie te Johannesburg aankwam, liep hij met de vlugheid van Asahel, Joabs broeder, naar het redactiebureau van de „Star", want hij hield van afwerken.

Hij trof het bijzonder, want Moneypenny, de hoofdredacteur, was juist aanwezig, en onze Danie riep hem ter verantwoording wegens dat artikel in de „Star", waarin de Boeren werden beleedigd.

Er lag niets bevreemdends in, want zoo was Theron, en toen Moneypenny niet in staat was, om zich in het oog van den Krugersdorper procureur voldoende vrij te pleiten, diende deze den hoofdredacteur van de „Star" op diens eigen redactie-bureau een krachtige lijfstraffelijke tuchtiging toe, waarbij de bril van Moneypenny het loodje moest leggen.

Er lag voor hen, die onzen procureur kenden, werkelijk niets bevreemdends in deze wijze van optreden. Men was het van hem gewoon; „een opgewonden standje', zeide men, „maar in den grond niet kwaad;" en onze Danie reisde naar Krugersdorp terug in het streelende bewustzijn, met een Engelschen lasteraar eens op zijn Afrikaansch te hebben gesproken.

Toch had hij geen afkeer van Engeland. Integendeel: in een verborgen hoek van zijn hart sluimerde een krachtige sympathie voor dat Oud-Engeland, achter welks krijtrotsen honderd jaar geleden de Europeesche vrijheid een toevlucht had gezocht en gevonden, terwijl hij met wantrouwen de versterking van het Nederlandsche element in de Transvaal waarnam.

Theron stond met dat wantrouwen niet alleen, want hij deelde het met de geheele jong-Afrikaansche partij, waartoe hij behoorde, en al was dat wantrouwen niet altijd te billijken, te begrijpen was het wel.

Maar Chamberlain was de rechte man op de rechte plaats, om de Engelsche sympathieën, die er buiten Engeland mochten bestaan, den kop in te drukken, en het onmiskenbare streven der Engelsche regeering, om de Transvaal er met bedreigingen en desnoods met geweld onder te krijgen, hebben Therons oogen nog bijtijds geopend.

Vóór het uitbreken der vijandelijkheden wist hij, aan welken kant hij zou staan, en toen in de laatste dagen van September 1899 de oorlog onvermijdelijk bleek, verscheen van de hand van Danie Theron een advertentie in Transvaalsche bladen, waarin hij vrijwilligers opriep, om in den

aanstaanden oorlog als rapportgangers en verkenners dienst te doen.

De Boeren waren met die oproeping intusschen weinig ingenomen. Zij meenden, dat dit een goedkoope manier was, om aan de gevaren van den werkelijken oorlog te ontsnappen, doch later zagen zij hun vergissing in, en hebben dat ook erkend.

Er hing een droeve schaduw over Therons leven, toen hij in den oorlog trok, want hij treurde om den dood zijner verloofde; het leven was voor hem in waarde gedaald, sinds de oogen gesloten waren, die voor hem het liefste waren op de geheele aarde, en met lichaam en ziel wijdde hij zich thans aan den heiligen strijd voor vrijheid en recht.

Wat kennen wij de menschen toch slecht, voordat ze beproefd zijn in het vlammende vuur van verzoeking en lijden!

Op generaal Hendrik Schoeman, den zoogenaamden boezemvriend van Paul Kruger, waren bij het begin van den oorlog huizen gebouwd, en hij gedroeg zich als een lafhartige in Kaapland; op Piet de Wet waren de oogen gericht van allen, die het vaderland liefhadden, terwijl hij eindigde met dat vaderland te verraden, en hier: deze jonge, driftige, opbruisende procureur van Krugersdorp, „dit opgewonden standje", ontplooide zich ineens in zijn pittige, heerlijke kracht, en hij werd een leeuw onder de helden!

Zijn tocht door de linies van den vijand heen naar den omsingelden Cronjé in Paardeberg is een daad geweest van even schitterenden moed als schitterend beleid, doch werd overtroffen door zijn terugtocht uit Paardeberg, die eenig is geweest in dezen oorlog.

Deze gang nàar en vàn Paardeberg maakte hem plotseling tot den beroemdsten rapportganger van al de kommando's, en de valkenoogen van Christiaan de Wet rustten met welgevallen op den procureur van Krugersdorp.

Hij stelde voor, om een Verkennerscorps op te richten, en dit voorstel werd aangenomen — met algemeene stemmen; dan stelde hij voor, om Danie Theron tot kapitein te benoemen van dit corps, en het voorstel werd aangenomen — het was wel een uitzondering bij een Afrikaanschen krijgsraad! — met algemeene stemmen.

Het corps telde oorspronkelijk honderd man, welk getal later uitdijde tot tweehonderd man; ieder Verkenner was

voorzien van een goed rijpaard en een goed handpaard, terwijl Theron er voor zorgde, dat de paarden van zijn corps de best beslagene waren van het geheele Boerenleger.

De krijgsraad had intusschen een goede keuze gedaan. Waar de gevaren het grootste waren, daar was Danie Theron; waar de kogels het dichtste schuifelden, daar was hij.

Het was verwonderlijk: vóór het gevecht was hij bewegelijk, onrustig, zenuwachtig, doch als het gevecht begon, werd hij kalm, en als de strijd als een noodweer boven de Afrikaansche vlakten donderde, was hij de kalmste van allen. Zonder een wimper te bewegen, stond hij met het gelaat naar de brullende batterijen van den vijand gekeerd, en de zorg, die zich in zijn oogen weerspiegelde, gold niet zijn eigen leven maar het leven van zijn Verkenners, die aan zijn hoede waren toevertrouwd.

Nooit heeft Afrika een corps gekend, dat inniger was gehecht aan zijn bevelhebber dan Therons Verkenners aan Theron, maar ook nooit heeft een corps een aanvoerder gehad, die teederder, vaderlijker voor hen zorgde.

Therons Verkenners vormden een merkwaardig corps. Het Nederlandsch element was er behoorlijk in vertegenwoordigd, doch overigens vormde het een mengelmoes van de meest uiteénloopende nationaliteiten: van Franschen en Duitschers, van Russen en Montenegrijnen; een troep nieuwerwetsche boschgeuzen, met wilde, vermetele gelaatstrekken, door den golfslag van een onstuimig, avontuurlijk leven onder de vlag van den gewezen procureur van Krugersdorp gestuwd.

Zij gehoorzaamden den gewezen procureur; deze menschen, die geen tucht hadden gekend, liepen gewillig in het gareel der krijgstucht, en Danie Theron volbracht dit groote werk door den tooverstaf eener hartelijke toegenegenheid.

Hij noemde zijn Verkenners gemeenlijk „zeuns;" zij noemden hem gemeenlijk „Ons Kappie," en ofschoon Christiaan de Wet hem later tot kommandant bevorderde, bleef hij bij zijn zeuns toch „ons Kappie."

Het corps met zijn aanvoerder maakte toch een zonderlingen indruk. De Verkenners waren luidruchtig, vroolijk — het was het vroolijkste corps van het geheele Republikeinsche leger — en de aanvoerder reed gewoonlijk stil, in zichzelven gekeerd, vooruit, terwijl de schaduw, die over zijn leven hing, zijn oogen droevig tintte.

Doch bij wijlen flikkerden die oogen op: na een gewonnen

buit, na een zegepraal, na een meesterlijken marsch, die zijn corps buiten de lange vangarmen van den vijand had gebracht.

Zijn Hollanders leerde hij kennen in den strijd, en in den verborgen hoek van zijn hart; waar de sympathie had gegloord voor Oud-Engeland, gloorde thans een àndere sympathie en voor een ànder volk.

Den verjaardag van koningin Victoria vergat hij, maar den verjaardag van koningin Wilhelmina wist hij thans heel goed, en toen hij den 30sten Augustus 1900 tot zijn zeuns van Nederlandschen bloede zeide: „Hollanders, wij gaan morgen op jullie Koninginnedag een trein pakken," was dit geen ijdele belofte, want hij hield zijn woord.

Danie Theron was gewoonlijk de eèrste bij de bestorming en de laàtste bij den aftocht. Hij gunde zich dag of nacht geen rust, want de zorg voor zijn vaderland verteerde hem, en met geen grooter heldenmoed heeft Leonidas met zijn driehonderd Spartanen de bergengte van Thermopylae verdedigd, dan hij met zijn tweehonderd leeuwen het leger van Christiaan de Wet heeft gedekt gedurende twee wilde Engelsche drijfjachten.

Theron was een geboren verspieder. Dikwijls wist niemand, waar hij was. Het is meermalen gebeurd, dat de Khaki's, die naar den gevaarlijken guerilla-aanvoerder zochten, een herder zagen bij een kudde schapen, of een landbouwer, den akker ploegend, of een stalknecht, op een mestkar gezeten. Zij hadden er geen erg in, dat het Danie Theron was.

Zoo verschalkte hij den vijand, en hij deed het in zijn eentje, om te beter te slagen.

Ontblooten wij het hoofd voor dezen man, want hij is den heldendood gestorven voor vrijheid en recht!

Niemand was bij hem in de laatste oogenblikken van zijn leven, en zijn klepper is de bode geweest, die zijn dood heeft gemeld aan zijn corps, dat hij zoo trouw heeft geleid tot overwinning en zegepraal.

Toen Therons pony — het zadel ledig — het lager binnen kwam, verschrokken de Verkenners, die anders nooit verschrokken, en onmiddellijk rukte een sterke patrouille uit, om den aanvoerder te zoeken.

Na lang gezocht te hebben, ontdekten zij een boerenvrouw, die hun zijn graf wees. De Engelschen hadden hem reeds begraven.

De vijanden hadden hem gevonden, terwijl hij met den

rug half achterover leunde tegen een granietklip. Het gelaat was naar boven gekeerd; het voorhoofd werd door de hand gestut. Zoo zat hij daar — kalm.... rustig.... dood.....

Zoo ooit een beeldhouwer, door goddelijke kunst geïnspireerd, Danie Theron in marmer vereeuwigt, dan verwacht ik, dat hij Theron zal voorstellen in de houding, zooals de Engelschen hem vonden: het voorhoofd door de hand gestut, want het voorhoofd was moede geworden in het afpeinzen van middelen, die zijn worstelend volk konden helpen; en het gelaat was naar boven gekeerd, want van boven moet de redding komen.

Zoo sneuvelde Theron op Vrijdag 7 September 1900, op weg naar generaal Liebenberg, met wien hij een nieuw veldtochtsplan had willen beramen; en zonder de schaduwen des doods te zien, waarin zijn worstelend volk zou ondergaan, zag hij reeds den helderen zonneschijn, waarin Afrika zich ééns zal baden.

Theron mocht niet blijven in het graf, dat door Khakihanden was gedolven. Dat duldden de zeuns van Kappie niet, en al had Engeland honderd batterijen op dien grafheuvel gericht, de Verkenners zouden den dood hebben getart, om dezen grooten doode een eigen rustplaats te geven.

Zoo dolven zij hem dan op. En dáár lag hij vóór hen in den killen greep des doods; met dat peinzende gelaat, met die uitgebluschte oogen, en die wilde, vermetele Verkenners — zij snikten het uit van smart en zielepijn....

Reeds weken geleden had Theron verzocht, om hem, mocht hij sneuvelen, op een familiekerkhof bij Kliprivier, naast het graf zijner verloofde, te begraven, doch de omtrek van Kliprivier was thans vol Engelschen, en daarom werd besloten, om aan hun kapitein een voorloopige, zijner waardige begrafenis op een boerenplaats in de nabijheid te geven.

En zoo geschiedde het.

Een eerwaardige Afrikaander hield de lijkrede en sprak in aandoenlijke woorden over dezen tekst: „O sieraad van Israël; op uwe hoogten is hij verslagen; hoe zijn de helden gevallen! Verkondigt het niet te Gath, boodschapt het niet op de straten van Askelon, opdat de dochters der Filistijnen zich niet verblijden; opdat de dochters der onbesnedenen niet opspringen van vreugde!"

En de zeuns hebben hun Kappie stil, voorzichtig neergelegd in zijn graf, en zij hebben gezegd met omfloerste stem: „Kappie, rust zacht!"

De hellingen der bergen begonnen reeds groen te worden, want de lente was aan het komen. En de wilde kastanje dreef zijn nieuwe, sappige knoppen.

Ja, het zou lente worden!

Er dreven wolken aan den blauwen hemel, en zij wierpen breede schaduwen over het veld, en de schaduwen verdiepten zich boven het graf, waarin Kappie rustte, en het was zeer donker in dat diepe graf.

Doch de zon brak door met macht, en de schaduwen vloden heen, en het werd licht in het diepe graf, waar Kappie lag.

Toen hebben Therons gezellen het graf gesloten, en zij hebben voor den laatsten keer geroepen met omfloerste stem: „Kappie, ons Kappie, rust zacht!"

Dan hebben zij hun Mausers gegrepen, en hebben den zwaren hachelijken strijd voortgezet, doch zonder hun Kappie. En velen hunner rusten thans ook reeds in den Afrikaanschen grond, en zij hebben met hun hartebloed de wortelen gedrenkt van het rijsje, dat eens als de koningsboom der vrijheid geheel Zuid-Afrika zal overschaduwen . . . .

„Rust zacht, Kappie! rust zacht, dappere Verkenners!"

French's cavalerie de Kleidrift doorwadend.

I. D. R. FRENCH.

Het was in den avond van Zaterdag 10 Februari 1900, dat lord Roberts de legerkampen bij Modderrivier rondreed. Hij was in eenvoudige Khaki-kleeren; niet ééne van zijn vele orden schitterde op zijn borst; hij was trouwens bezig, om er nieuwe te verdienen.

Hij wenkte thans de hoofdofficieren van zijn cavalerie: Broadwood en Gordon, beiden bekend als wakkere aanvoerders, en hun bevelhebber, luitenant-generaal French.

Roberts had genoeg van French gehoord; hij kende de vlugheid en de doortastendheid van dezen acht-en-veertig-jarigen hoofdofficier. De officieren fluisterden het elkander in het oor, dat French de bekwaamste generaal was, dien Engeland bezat, en de soldaten riepen het hard op.

French begon zijn militaire loopbaan op een zeeschip, maar voor zijn huzarennatuur, die het wijde veld beminde, was het dek van een oorlogsbodem toch te beperkt, en

hij voelde zich gelukkig, toen hij bij het negende regiment huzaren werd geplaatst.

Zestien jaar geleden kwam hij voor het eerst in het vuur. Dat was bij de Nijlexpeditie; in de schaduw der Egyptische pyramiden leerde hij zijn huzaren hoe zij de sabel moesten gebruiken.

In dezen oorlog leidde hij de Engelschen in het vuur van den tweeden ernstigen slag van den Natalschen veldtocht. Generaal Symons had een dag te voren den eersten slag geleverd. Maar Symons behaalde een twijfelachtige zege, die hij bovendien met zijn leven moest koopen, en French behaalde bij Elandslaagte, al was het met een groote overmacht, een besliste overwinning, zonder zelf een schram op te loopen.

Negen dagen later, den 30sten October 1899, had de slag van Modderspruit plaats. French had weinig gelegenheid, om krachtig in te grijpen, en de slag eindigde met een volkomen overwinning der Boeren.

Ladysmith werd nu ingesloten, doch French wist nog bij tijds, in vrouwenkleeren gestoken, [1]) door de Boerenlinies heen te sluipen, trok aan het hoofd van een cavalerie-corps naar Nauwpoort in Kaapland, en wist den Republikeinschen inval in Kaapland tot staan te brengen.

Roberts had hem later naar de Modderrivier bescheiden, om op zijn nadere bevelen te wachten, en dat oogenblik was nu gekomen.

„Ge moet Kimberley ontzetten," zeide Roberts; „de toestand is er zóó wanhopig, dat er een poging moet worden gewaagd; ge hebt de grootste cavalerie-divisie onder uw bevel, en ge zult onmiddellijk op marsch gaan!"

Een vreemdeling zou zich hebben verwonderd, dat Roberts aan een man als French zoo'n gewichtige taak durfde op te dragen. French zag er immers volstrekt niet uit als een doortastend krijgsman. Hij was klein van persoon, en had iets schuchters in zijn geheele optreden. Hij voelde zich volstrekt niet op zijn gemak, als vele oogen op hem waren gevestigd; in deftige salons zou hij het liefst in den donkersten hoek hebben gestaan, doch in het veld, in het wijde, wijde veld — daar was het wat anders! Daar voelde hij zich thuis, en als hij aan de spits van 10.000 man man cavalerie de bergen van Afrika

[1]) Zoo is mij ten minste medegedeeld door personen, die het beleg van Ladysmith hebben meegemaakt.

deed dreunen van den galop van zijn paarden, dan kwam zijn huzarennatuur tot haar recht.

Nu, 10.000 man waren het niet voluit, doch 6000 man met 42 kanonnen waren het toch wel, waarmee hij in de duisternis van Zaterdag op Zondag 11 Februari de lagertenten van Modderrivier achter zich liet.

Want de lagertenten werden niet opgerold; zij bleven op uitdrukkelijk bevel van French in hun ouden stand, om de Boeren te verschalken.

Ook had French er voor gezorgd, dat zooveel mogelijk alle bagage was achtergelaten. De soldaten hadden slechts hun paarden, kleeren, wapens en een rantsoen voor vijf dagen — dat was alles.

Het was een Boerenkommando in Khaki-kleeren — beweeglijk en snel als de wind, die langs de Afrikaansche heuvels strijkt. . . . .

De tocht bewoog zich zuidwaarts — naar Graspan. Het bleef voorloopig nog donker, en nu en dan struikelden de paarden in de holen der miereneters.

„Weer een gat! Weer één — rechts!" zoo hoorde men voortdurend roepen, terwijl nu en dan de één of andere cavalerist een zonderlinge tuimeling maakte naar den grond.

Tot Graspan toe werd de spoorlijn gevolgd: al weer met het doel, om de Boeren te misleiden, doch dan kommandeerde generaal French: „Links uit de flank!" en de kolonne galoppeerde op Vrijstaatsch gebied voort naar Ramdam.

Zondagmiddag 11 Februari werd Ramdam door de voorhoede van French' leger bereikt.

Hier werd rust genomen, want de paarden waren bekaf.

Ramdam bestaat uit een boerenwoning met twee hutten, een bron en een vijver. De versmachtende paarden werden aan den vijver gedrenkt, en de soldaten verkwikten zich aan de frissche bron.

De achtergebleven cavalerie kwam nu eveneens aanzetten, en in den avond zag men aan den horizon de helmen van reusachtige infanterie-kolonnes voorbijtrekken.

Het waren drie volle divisies — het treurspel van Paardeberg ging zich voltrekken.

Maandagmorgen drie uur sprong generaal French weer in het zadel, en rukte in ijlmarschen voort naar Watervaldrift. Doch hier was Christiaan de Wet hem voor.

De Wet bevond zich den avond te voren met 500 man te Jacobsdal, zonder eenige bepaalde order van Piet Cronjé,

en zonder eenige wetenschap van Roberts' plannen. Doch zijn bewonderenswaardige combinatiegave deed hem een onmiddellijk verband zien tusschen de geruchten van bedenkelijke Engelsche troepenbewegingen en Watervaldrift. Zoo zadelde hij dan op, en reed in vollen galop zuidwaarts naar Watervaldrift, terwijl French zich noordwaarts spoedde naar hetzelfde punt.

Doch De Wet was vlugger dan French, en toen de voorhoede van French te zes uur in den morgen de drift naderde, werd zij op een goed gericht Vrijstaatsch vuur ontvangen.

Dat was geen mooie ontvangst, maar French had zijn hersens goed bij elkaar, en snel besloten liet hij een deel van zijn strijdmacht achter voor Watervaldrift, terwijl hij met het andere weggaloppeerde naar het oosten.

De Wet begreep de plannen van zijn tegenstander, doch daar hij Watervaldrift moest bewaken, was hij te zwak, om die plannen te verijdelen. Slechts een kleinen klomp Boeren kon hij missen, om de Kielsdrift te verdedigen en dezen waren niet in staat om generaal French, die nu met geweld begon, te keeren.

French bezette de Kielsdrift, maar De Wet nam revanche, door drie dagen later bij Watervaldrift het geheele konvooi van lord Roberts: 200 volgeladen ossenwagens, welker inhoud een waarde van zes millioen gulden vertegenwoordigde, in een vermetelen aanloop te nemen.

Generaal French moest opnieuw een vollen dag halt houden bij de Kielsdrift, want de hitte was verschrikkelijk, en onder het oog van lord Roberts ging de cavalerie in den voormiddag van den 13den Februari weder op marsch.

Er heerschte een drukkende hitte; de zon vlamde aan den wolkeloozen hemel, en er was slechts een zwakke wind, terwijl een afstand van 25 mijlen moest worden afgelegd.

De cavalerie werd geteisterd door den dorst, en de eenige bron op den langen rit moest gereserveerd blijven voor de zesde divisie. Het gras was verwelkt en even bruin als de grond zelf, terwijl geen schaduw de eentonigheid brak van de golvende bruine steppe.

Een soldaat stak zijn pijp aan, en achteloos het brandende vuurhoutje wegwerpend, vatte het droge gras vlam. Vele paarden raakten uitgeput, doch bij het gezicht der vuurgolven spanden zij hun laatste krachten in, om voort te komen. De veldtelegraaf, die achter hen de verbinding vormde met lord Roberts, werd door het vuur vernield,

en de uitgeputte paarden sloegen nu rechts en links tegen den grond, door geen sporen en zelfs door geen dreigende vuurvlammen meer tot opstaan te bewegen.

Op dit kritieke oogenblik klonk er geweervuur uit het front, en de verkenners rapporteerden de Boeren!

Doch generaal French behield zijn koelbloedigheid.

Hij wees naar voren.

„Daar ligt de beslissing!" riep hij, en hij liet afzadelen om te stormen. Maar het viel mee. Het was slechts een handvol Boeren, die licht beweeglijk als de Bedouïnen om het front heenzwermden, en wegstoven, toen zij werden bedreigd met omsingeling.

De zon, die zoo lang met onbarmhartig geweld de kolonne had geteisterd, daalde nu snel naar den westelijken horizon, en te half zes in den avond zagen de vermoeide escadrons, op een verhevenheid van het terrein gekomen, in de verte lijnen van sober groen.

Er ging een juichkreet op. Die groene lijnen beduidden de wilgebosschen, die de Modderrivier omzoomden — het doel van dezen dag was in het gezicht — eindelijk!

Generaal French liet halt houden, en reed met zijn staf vooruit, om het terrein te verkennen.

Het was mogelijk, dat de Boeren de beide driften, die hier den doortocht door de Modderrivier gaven: de Rondewaldrift en de Klipdrift, hadden bezet, maar de generaal was van plan, om ze in èlk geval te nemen.

Lord Kitchener had immers gezegd: „Kimberley moet worden ontzet, al zou generaal French ook de helft van zijn cavalerie in den dood moeten jagen," en het bezit der twee genoemde driften was niet alleen met het oog op Kimberley, maar ook met het oog op het leger van Piet Cronjé, die nog altijd als een geblinddoekte bij Magersfontein stond te dralen, van het hoogste gewicht.

French begreep den toestand volkomen, en gaf onmiddellijk zijn bevelen, om de beide driften tot èlken prijs te nemen.

Maar hij kreeg de driften goedkoop. Er was slechts een klompje Boeren, die verbijsterd door de snelheid, waarmede de Engelsche generaal aan de Modderrivier was verschenen, na een korte schermutseling terugtrokken, hun lager in de handen van den overwinnaar latend.

De weg naar Kimberley lag nu open, maar generaal French toonde evenveel beleid als voortvarendheid, en hij was niet van plan, om het bezit van de beide kostbare driften in de waagschaal te stellen. Zoo betrok hij dan

de verlaten kampen der Boeren, liet de afgebeulde paarden op hun verhaal komen, en zond renboden aan lord Roberts, om de infanterie tot den grootsten spoed aan te zetten.

In den nacht van den 14den op den 15den Februari bereikte de voorhoede van de zesde divisie onder lord Kitchener in ijlmarschen de bewuste driften, en op den gedenkwaardigen Donderdagmorgen van den 15den Februari gaf generaal French opnieuw bevel, om op te zadelen.

Zijn strijdmacht vormde een eindelooze lijn van paarden, ruiters en wapenen — een gezicht, om den trots van den Engelschman te prikkelen!

Op den rechtervleugel reed generaal Broadwood met zijn huzaren; in het centrum generaal Porter, zoo pas uit het moederland aangekomen, aan de spits der dragonders; op den linkervleugel was Gordon met een woud van lansen, getooid met kleine, vroolijke wimpels, achter hem.

Er waren nu meer Boeren in het front; er begon blijkbaar in het geruste Boerenkamp van Magersfontein een gevoel van onveiligheid te komen, maar de Boeren, die afgezonden waren, om de Engelsche strijdmacht te keeren, waren toch nog maar een handvol, en het kostte French geringe moeite, om den weg schoon te vegen.

Te half vier in den namiddag rezen de hooge schoorsteenen van de diamanten-stad tegen den horizon op; er ging een gejuich op in het leger, en eenige uren later hield de generaal zijn zegevierenden intocht in de ontzette stad.

De geheele bevolking was natuurlijk op de been. Er heerschte een stormachtige geestdrift; ieder wilde den grooten generaal de hand drukken, maar toen men hem zag, was er een zekere aarzeling bemerkbaar. Want die kleine, zwijgzame man met dat bescheiden gelaat kon toch moeilijk de overwinnaar zijn!

Het was inderdaad een ontnuchtering, om hem te zien. Maar hij was het toch — het was de èchte French, en dat hij geen braniemaker was als andere Engelsche generaals, pleitte toch niet tegen hem!

Zoo dacht er de bevolking van Kimberley ten slotte dan toch ook over; zij verzoenden zich met dat bescheiden uiterlijk, en nu vlogen de hoeden en de petten voor hem in de lucht, dat het een aard had!

In den avond van Donderdag 15 Februari, toen Kimberley reeds was ontzet, stond de generaal der Westergrenzen, met de pijp in den mond, kalm toe te kijken,

hoe de assen van zijn ossewagen werden ingesmeerd.

Hij had den rechtervleugel van zijn leger ingetrokken, en maakte zich nu gereed voor den tocht naar het oosten.

Nog altijd hing hij aan den dwazen waan, dat lord Roberts de spoorlijn niet zou durven verlaten, maar er waren aan den anderen kant zooveel verontrustende verschijnselen, dat hij een verplaatsing van zijn leger meer oostwaarts gewenscht achtte.

De tocht geschiedde in alle stilte, met meesterlijk beleid; te negen uur in den avond sloop de voorhoede der Boerenkommando's op geen uur afstands van Kelly-Kenny's hoofdkwartier voorbij, en te twee uur in den morgen was de laatste ossenwagen voorbij gestommeld.

Door den eenigen doorgang, dien de Engelschen hadden opengelaten, was Cronjé heengeglipt, en eerst een uur later werd het opgemerkt.

De Engelschen wierpen zich onmiddellijk op de achterhoede, maar de leeuw van Afrika openbaarde zich thans weer in zijn volle kracht. Hij zond het vee en de bagage naar voren, maakte van de ossenwagens op de oude manier een borstwering, en sloeg alle aanvallen met kracht terug, totdat de andere kommando's sterke stellingen hadden ingenomen.

Toen de avond daalde, liet hij echter weer inspannen, want de lucht was vervuld met geruchten, dat een sterke Engelsche krijgsmacht hem van Bloemfontein wilde afsnijden, en nu eerst brak de noodlottige waan.

In ijlmarschen rukte hij op naar Koedoesranddrift.

French had intusschen bericht ontvangen, dat generaal Cronjé langs de stellingen van Kelly-Kenny was ontsnapt, en dat hij, French, tot elken prijs en met den grootsten spoed Koedoesranddrift zou bezetten.

De wakkere generaal liet onmiddellijk opzadelen. Hij kon niet meer dan 1000 bereden man bijéén krijgen, want de meeste paarden waren gedaan, terwijl hij een afstand van dertig mijlen door een waterlooze wildernis had af te leggen.

Maar hij telde de bezwaren licht, en zijn heldenhart gordde zijn vermoeide soldaten.

Drie der grootste generaals uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog joegen nu op Koedoesranddrift aan: French uit het westen, Cronjé uit het zuidwesten, en De Wet uit het zuiden.

De Wet had geen ruggespraak kunnen houden met Cronjé, maar met zijn klein kommando tusschen de Engelsche strijdmachten ingekneld als een fregat tusschen groote

linieschepen, had zijn geniale blik onmiddellijk begrepen, van welk gewicht de bewuste drift zou kunnen worden.

Deze drift zou over het lot van Cronjé beslissen, en de evenaar trilde in de balans . . . . .

Doch voor den Vrijstaatschen held was het onmogelijk, om bijtijds de drift te bezetten, en toen Piet Cronjé met 700 uitgeputte paarderuiters bij de drift verscheen, bracht de rijdende artillerie van French hem reeds haar welkomstgroet.

De bezetting van Koedoesranddrift is de laàtste groote daad geweest van generaal French, en het was zijn grôotste daad.

Zijn krijgsroem stond toen in zijn zenith, en had een Mauserkogel bij Paardeberg zijn leven afgesneden, dan was hij midden in zijn roem gesneuveld.

Doch het heeft zoo niet mogen zijn, en aan de groote verwachtingen, die na zijn schitterenden heen- en terugmarsch naar en van Kimberley aan dezen man werden vastgeknoopt, heeft hij in het vervolg van den oorlog niet meer beantwoord.

De triumf van Paardeberg is in de eerste plaats aan hem te danken geweest, maar ofschoon hij na dezen triumf volle twee jaren heeft tijd gehad, om aan Christiaan de Wet en Louis Botha een tweede Paardeberg te bereiden, is hem zulks niet gelukt.

Zijn roem is verbleekt, en de glans, die er uitstraalde van zijn naam, is ondergegaan als de glans van den boom in den wintertijd.

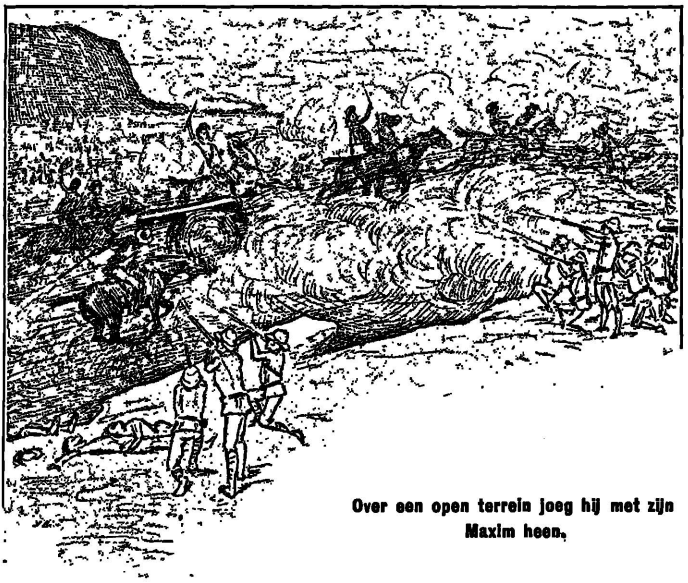
Eerlijkheidshalve moet er echter bijgevoegd, dat de generaals, met wie hij moest samenwerken, over het algemeen beneden het middelmatige bleven, terwijl zijn tegenstanders, met wie hij de laatste twee jaren te maken had, uit de ramp van Paardeberg veel hadden geleerd.

Het is ook mogelijk — laten wij het ten minste hopen! — dat langzamerhand het besef bij hem is levendig geworden, dat het een strijd was tusschen een reus en een kind, en dat dit kind het heilige recht aan zijn zijde had.

Dat besef kan zijn veerkracht hebben gedrukt, en hem belet, om de vleugels uit te slaan.

In elk geval echter stond hij aan den verkeerden kant, en terwijl hij een schitterende figuur had kunnen zijn in den heiligen strijd voor vrijheid en recht, eindigde hij als een veedrijver, met een knuppel in de hand.....

Over een open terrein joeg hij met zijn Maxim heen.

BEN VILJOEN.

Hij woonde in Klerksdorp; daar was hij politie-agent.

Het was geen hooge betrekking, dat is zoo, en Ben was er ook niet mee tevreden. Hij wilde hooger op; hij wilde vooruit in de wereld.

Het gelukte hem ook; hij werd sergeant bij het politie-corps te Johannesburg, en hij begon een hartig woordje mee te praten in de staatkundige geschillen van zijn volk.

Hij liet de Kruger-partij links liggen; ze was hem te conservatief. Met de Joubert-partij kon hij het evenmin vinden, maar de jonge Afrikaansche partij, die in haar banier had geschreven: „Afrika voor de Afrikaanders!" — dat was het ware!

Hij sloot zich aan bij die partij, en hij werd er een der krachtigste voorstanders van, want alles, wat hij deed, dat deed Ben Viljoen met zijn geheele ziel.

Hij was trouwens in geen slecht gezelschap; Danie Theron en vele jonge Kapenaren behoorden bij die partij.

Zij was de Afrikaansche partij, en daarom ijverde zij voor de Afrikaansche taal.

Viljoen ging er mee accoord. Hij zag er weinig heil in, dat de Nederlandsche taal de officieele taal zou zijn der Zuid-Afrikaansche Republiek, want de Afrikaansche taal behoorde toch bovenaan te staan!

Hij zag met leede oogen, dat Nederlanders ambtelijke betrekkingen bekleedden. Waarom werden geen Afrikaanders genomen? Dat waren toch de zonen des volks?

Neen, hij hield niet van de Hollanders; hij was een Hollanderhater, net zoo goed als Danie Theron.

Dat woord moet natuurlijk niet in zijn strakken, strengen zin worden opgenomen, want Ben Viljoen telde onder de Hollanders verscheiden vrienden, en hoe zouden het zijn vrienden kunnen zijn, indien hij de Hollanders haatte?

Maar die Hollanderhaat was eigenlijk een Hollandervrees: een beduchtheid, dat de slechte elementen, die uit Nederland Afrika binnenkwamen, het Afrikaansche volk zouden verbasteren en verpesten, en vóór dezen oorlog zal Ben Viljoen niet hebben vermoed, dat het oude Nederland, naar zijn bescheiden kracht, met zoo'n warmte voor het lijdende en worstelende Afrika in de bres zou springen!

Doch dit is de oude geschiedenis: Nederland is de moeder, en Afrika is het kind. De liefde van de moeder tot het kind heeft altijd overtroffen en zal altijd overtreffen de liefde van het kind tot de moeder; en daarom is het te meer bevreemdend, dat Afrika tot op het uitbreken van dezen oorlog niet heeft geweten, dat het een moeder had.

Dat echter is voorbij: Afrika weet thans, dat het een moeder heeft; de Hollanderhaat heeft zijn eeuwig graf gevonden, en al staart de moeder thans ook met tranen in de oogen en rouw in het hart naar de ijzeren tralies, waarachter haar kind gevangen zit, zij kan dat kind toch beroepen door de tralies heen, en troosten met het uitzicht op een beteren tijd.

Doch voor onzen Ben was het pak van politie-sergeant intusschen te eng geworden; hij hing de politie-sabel aan den kapstok, en wou het nu eens met de pen probeeren.

Hij werd krantenschrijver.

Een Afrikaansche uitgevers-maatschappij gaf te Krugersdorp een nieuwe krant uit: „de Voortrekker", en Viljoen werd de redacteur er van.

Het blad werd natuurlijk gedrukt in de Afrikaansche taal — „in di patriottentaal", zooals de redacteur met groote voldoening opmerkte, maar de aanhangers van de Krugerpartij verklaarden, dat de „Voortrekker" niet vrij was van een Engelsch luchtje.

Nu, dat was een leelijke betichting, want het minst van allen kwam toch bij een Afrikaanschen Voortrekker een Engelsch luchtje te pas, maar de gewezen politieagent was voor geen klein geruchtje vervaard, en weerde zich tegen die betichting met de kordaatheid, die men van een wakkeren redacteur mag verwachten.

Hij bewees trouwens, dat hij een man was van buitengewonen aanleg; hij had een scherp verstand, een helderen blik, een sterke wilskracht en een strijdbare natuur.

De „Voortrekker" trok moedig voorwaarts over de doornige wegen der binnenlandsche staatkunde; de Afrikaanders begonnen schik te krijgen in die gepeperde artikels, waar met de kracht van den Janitzaren-marsch de strijdleus doorheen dreunde: „Afrika voor de Afrikaanders!"

De „Voortrekker" werd een blad van beteekenis, van invloed; in de oostelijke districten van de Transvaal werd het een getapte krant, zooals men dat noemt, en terwijl de „Voortrekker" rees, rees zijn redacteur natuurlijk ook.

Dat streelde hem machtig, want hij was een man met een groote eerzucht, en toen hij tot veldkornet werd benoemd, nam hij die benoeming dankbaar aan, al moest hij ook officiëel de redactie van den „Voortrekker" neerleggen.

Het liep hem in alles mede; zijn wagentje rolde op gouden wielen, en bij de periodieke aftreding van Jan Geldenhuis als lid van den Tweeden Volksraad voor Johannesburg kon onze nieuwe veldkornet maar niet inzien, waarom hij niet even geschikt zou zijn voor dien post als Jan Geldenhuis.

Hij werd tot candidaat gesteld, en Jan Geldenhuis begon onrustig te worden. Hij begon bang te worden, dat hij het zou moeten afleggen tegen Neef Ben, en om zijn kansen te verbeteren, liep hij in het volle rumoer van den verkiezingsstrijd over van de Joubertpartij, waartoe hij behoorde, tot de Krugerpartij, die hij steeds had bestreden.

Maar dat was al een heel domme zet, want de Joubert-

partij werd nu verbitterd, en de Krugerpartij vertrouwde Jan niet, omdat hij een overlooper was geworden.

Ben Viljoen behaalde een glorieuze overwinning, en met een schitterende meerderheid trad hij den Tweeden Volksraad binnen.

Hij bedankte nu voor veldkornet, en daar hij thans een voldoend inkomen had, betrok hij met vrouw en kinderen een lief villatje, vlak bij Klerksdorp.

Hij was thans een man van gewicht geworden; hij kleedde zich deftiger dan de meeste Afrikaanders, meende het recht te hebben, om in de gewichtigste aangelegenheden van den staat een woord mee te spreken — en wie kon hem dat recht ontzeggen? — schreef opnieuw in den „Voortrekker," en had door zijn welsprekendheid in de staatkundige volksvergaderingen een klem op zijn gehoor, dien verscheiden collega's hem benijdden.

De Uitlanders in Johannesburg konden Ben Viljoen goed zetten, omdat hij een hart had voor de mijnnijverheid; ook was hij tègen den oorlog, maar niemand zijner benijders zal kunnen zeggen, dat hij ooit de belangen van zijn vaderland heeft achteruitgezet, en in den oorlog heeft hij bewezen, dat hij goed en bloed veil had voor vrijheid en recht!

Toen de oorlog uitbrak, was Ben Viljoen assistent-generaal van het Johannesburger-kommando, maar de oorlog had nog geen veertien dagen geduurd, toen het op het kantje afging, of de Johannesburgers hadden hun generaal reeds verloren.

Dat was in den slag bij Elandslaagte.

Bittere verwijten heeft Ben Viljoen moeten hooren om het verloop van dien moorddadigen slag, waarin generaal Jan Kock doodelijk werd gewond, en het Hollander-corps werd vernietigd, maar hij heeft die verwijten niet verdiend.

Het is ònwaar, dat hij het leger van Jan Kock in den steek heeft gelaten; het is ònwaar, dat hij aan den haal is gegaan.

„Alles," zegt Michael Davitt, [1]) „wat ware moed kon doen bij éénen man, was door Viljoen beproefd, om de kansen van dien noodlottigen dag te herstellen, doch de slag werd verloren door gebrek aan beleid bij Kock en hemzelven, en niet door gebrek aan kordaatheid, om een strijd te wagen zoo onevenredig als dien van 800

[1]) In zijn belangrijk werk: „The Boer Fight for Freedom."

man met twee kanonnen tegen 4000 Britten en drie batterijen artillerie."

Wat waren de feiten?

Kock had een stoutmoedige voorwaartsche beweging gemaakt tot in de buurt van Elandslaagte, daarbij rekenend op den bijstand der Vrijstaters, die van het westen zouden bijspringen.

Doch de Vrijstaatsche generaal Wessels seinde naar Pretoria, dat hij met zijn strijdmacht onmogelijk binnen de eerste vierentwintig uren op het oorlogsterrein zou kunnen verschijnen, en binnen die vierentwintig uren, op dien noodlottigen Zaterdagnamiddag van den 21sten October 1899, met zijn donderslagen en stofregen, tastte generaal French Kock's strijdmacht aan.

De Johannesburgers onder veldkornet Pienaar gingen er van door, doch Ben Viljoen hield stand en vluchtte eerst, toen de Engelsche lansiers, bekend als de moordenaars van Elandslaagte, jacht op hen maakten.

Hij was gewond, en een Europeaan in zijn toestand zou hoogst waarschijnlijk gevangen zijn genomen, maar met zijn uitnemende terreinkennis — was hij niet de wandelende kaart, de Kaartenboer van de Transvaal? — wist hij toch nog uit de klem te komen.

Hij reed recht aan op een vlei, een moeras, sprong dan van het paard, en vluchtte te voet door het moeras. De lansiers zetten hem heftig na tot in de vlei, maar de paarden zakten diep weg in het moeras, en Ben Viljoen ontsnapte in de toenemende duisternis.

Neen, hij was geen lafaard; hij ging niet aan den haal — was hij niet de held van Vaalkrans?

Bij Vaalkrans waagde generaal Buller zijn derde poging tot ontzet van Ladysmith, en hier, bij Vaalkrans, dekte Ben Viljoen met een handvol Johannesburgers en Uitlanders — alles te zamen tachtig man! — het Boeren-Nordenfelt-Maxim.

De heuvel, dien Viljoen had bezet, was evenmin hoog als steil, lag binnen de vuurlinie van zeventig Engelsche kanonnen waaronder zich het gevreesde marine-geschut bevond, en onder dekking van deze zeventig kanonnen maakten 3000 soldaten in uitgespreide formatie een stormaanval op den lagen Johannesburger heuvel.

Het gevecht met de Johannesburgers begon in den morgen met het leggen van een Engelsche pontonbrug over de Tugela. Een afdeeling van Viljoens kommando

en Du Preez aan den éénen kant, en een kleine klomp Boeren van hetzelfde kommando, aangevoerd door veldkornet Mostert, aan den anderen kant, onderhielden een scherp geweervuur op de pontonniers, maar zij werden door de Engelsche kanonnen verjaagd, waarna de brug werd voltooid, en de stormaanval op het Johannesburger kopje werd begonnen. Eerst nadat drie stormaanvallen waren afgeslagen, en de tachtig helden, de dooden en de gewonden meegeteld, volle zeven uren den schok van een overmachtigen vijand en het vuur van zeventig kanonnen hadden weerstaan, dacht Ben Viljoen aan den terugtocht.

De Engelschen waren toen tot op 300 meter genaderd, en het Nordenfelt-Maxim stond nog op zijn oude plek.

Het scheen verloren, maar Ben Viljoen dacht er anders over, en nooit heeft zijn heldenmoed helderder geblonken dan bij het redden van dit verloren gewaand kanon. Over een open terrein van 600 meter, dat onder het granaatvuur van den vijand lag, joeg hij met zijn Maxim heen. De bommen barstten rechts, links, in het front, aan den achterkant; de trekdieren steigerden wild op; een paard stortte met verscheurde ingewanden tegen den grond, maar om 't even — het ging vooruit — in een wilden, razenden galop — door een hel van damp en vuur, terwijl de staarten der paarden rookten.....

Neen, zoo iets hadden de Khaki's nog nooit gezien; zij waren vol bewondering, en weggesleept door het aangrijpend gezicht van dezen Spartaanschen moed, barstten sommigen hunner uit in luid gejuich, toen het kanon achter een beschermenden rand verdween.

Twee derde der Johannesburgers echter werd gedood of gewond op het zoo voortreffelijk verdedigd kopje, en ofschoon het kopje in de handen van den vijand viel, leed ook de derde poging van generaal Buller tot ontzet van Ladysmith smadelijk schipbreuk.

In de laatste zitting, die de Transvaalsche volksraad hield, was Ben Viljoen tegenwoordig. Hij had de kogels om zijn ooren hooren fluiten in twintig gevechten, en kloek en vastberaden als altijd stond hij daar in den Volksraad.

Het was een hooge, krachtig gebouwde gestalte, met blauwe oogen en blond haar, en zooals hij daar stond in de ongebroken kracht van zijn veertig jaren, met zijn forsche manieren, van top tot teen een krijgsman, geleek hij op de robuste krijgsoversten der zeventiende eeuw,

die onder prins Maurits Europa deden weerklinken van hun heldendaden.

Want Ben Viljoen was niet de type van den gewonen Afrikaanschen aanvoerder, doch wat hij miste aan voorzichtigheid, dat vulde hij aan door zijn kordaatheid in den strijd, en dat gemis aan voorzichtigheid is waarschijnlijk de oorzaak geweest, dat hij door verraad in handen van den vijand viel.

De Engelschen waren ingelicht, dat Ben Viljoen op bezoek was naar een hoeve in de nabijheid der Engelsche linie, en zij verzuimden niet, om een hinderlaag te leggen op zijn terugweg. De generaal was vergezeld door twee adjudanten, toen hij terugkeerde, en kreeg, toen hij in de onmiddellijke nabijheid was der hinderlaag, de volle laag. Een kogel doorboorde zijn jas, en een adjudant naast hem kreeg een doodelijk schot.

Hij werd gevangen genomen in het district Lijdenburg, nadat hij den oorlog ruim zeven en twintig maanden lang als een der wakkerste Boerengeneraals had medegemaakt.

De Engelschen juichten bij zijn gevangenneming. Zij zeiden, dat zijn gevangenneming een ernstige slag was voor de zaak der Boeren, en dezen keer spraken zij bij uitzondering de waarheid.

Het verbranden der hoeven.

LORD KITCHENER.

Kitchener was 50 jaar, toen hij benoemd werd tot chef van Roberts' generalen staf. De minister Salisbury dreef die benoeming door. De minister had hem graag tot opperbevelhebber benoemd in de plaats van Buller, maar dit waagde hij niet, omdat hij dan andere hoofdofficieren zou moeten passeeren, die naar het recht van ancienniteit er meer aanspraak op hadden. Bovendien was Kitchener te ruw voor opperbevelhebber, en al was Roberts ook diep in de zestig, zijn handen waren nog sterk genoeg, om den staf van opperbevelhebber te zwaaien. Het was voor den ouden Roberts intusschen een mooi ding, dat hij een man van Kitcheners energie als chef van zijn staf naast zich kreeg, en zoo werd Kitchener dan chef van zijn staf.

Salisbury's keuze vond bij het Engelsche volk algemeene voldoening, en Kitchener ging naar Afrika.

Hij was nog betrekkelijk jong — zooals reeds gezegd: hij was vijftig jaar — maar hij moest zich toch haasten, om zijn roem te voltooien, want in de oorlogen worden de generaals spoedig oud. Groote oorlogen beginnen gemeenlijk met oude en eindigen met jonge generaals. De ouden bezwijken aan de vermoeïenissen, kunnen niet meer mee, of worden met hun verouderde begrippen spoedig op stal gezet.

Toen de Oostenrijksche opperbevelhebber Benedek den slag bij Sadowa had verloren, diende hij zijn ontslag in; de oude Pruisische generaal Steinmetz heeft in den Fransch-Duitschen oorlog geen drie veldslagen mee gemaakt, toen hij tot gouverneur van Posen werd benoemd, en op het einde van dien oorlog was er bij het Fransche leger nauwelijks nog één oude generaal te ontdekken. Trouwens in dezen oorlog ging het evenzoo. De oude Boerengeneraals verdwenen, en de strijd is tot zijn bitter einde uitgevochten door meerendeels jonge mannen.

Kitchener mag zich dus wel haasten. Napoleon was veertig jaar, toen hij de wereld deed sidderen voor zijn naam, en Wellington was zes-en-veertig jaar, toen hij met den roem van Salamanca en Waterloo gekroond, een gerust leven ging leiden op een landelijk kasteel.

't Is eigenaardig: Wellington werd genoemd de ijzeren hertog, en Kitchener is genoemd de Soedaneesche veldmachine.

Er is voor die laatste benaming veel te zeggen; Kitchener heeft veel van een sterke veldmachine. Zoo'n veldmachine behoeft geen rust te nemen; zij kent geen vermoeidheid; zij kleppert maar door — 't is precies Kitchener!

Verplaats in het inwendige raderwerk van zoo'n machine een wiel, verschuif een middenschot of draai een kruk om, en de veldmachine doet dienst als dorschmachine, maaimachine, pletmachine — net, wat ge maar wilt!

't Is precies lord Kitchener, want deze merkwaardige generaal kan dienst doen als dorschmachine, als maaimachine, als pletmachine, zelfs als zaaimachine, maar als zaaimachine werpt hij slechts het zaad van bitteren afschuw in den omgeploegden akker.

Kent zoo'n veldmachine mededoogen?

Toch niet. Het is haar lust en leven, om te dorschen, om de graslanden te maaien, om te vermorzelen en te verpletteren.

Inderdaad: het is precies lord Kitchener, en indien de Dusseldorfer nijverheids-tentoonstelling aan Engelsche werktuigen een plek had gegund op haar terreinen, dan zou Kitchener er op zijn plaats zijn geweest als Soedaneesche veldmachine No. 1 — buiten mededinging.

In de buurt van Soedan was het rumoerig geweest in het begin van 1896. De Italianen waren in oorlog geraakt met den koning van Abessynië, en van den kant der Roode Zee doorgedrongen tot aan Adowa. Maar verder kwamen ze niet, want hier werden ze verpletterd door de Abessyniërs, en hier luidde Menelik de doodsklok over de koloniale politiek van Italië.

Dit Italiaansche Sedan trok in Europa natuurlijk buitengewoon de aandacht, en Engeland in 't bizonder werd onrustig, want in de buurt van Abessynië lag Soedan.

Soedan was door Engeland opgegeven, sinds de edele generaal Gordon er zijn heldenleven had gelaten, en de aanhangers van den Mahdi, de Mahdisten, verwoestten dit land. Nu en dan kwam een ontsnapte gevangene van de gruwelen der Mahdisten verhalen, en Slatin Pasha, die uit den kerker was ontkomen, schreef zijn werk: „Vuur en zwaard in Soedan," dat een siddering door Europa joeg.

Het viel in den tijd, dat het liberale ministerie onder Rosebery moest plaats maken voor een conservatieve regeering, en deze regeering was besloten, om schoon schip te maken in Soedan.

Kitchener was het hoofd van het expeditie-corps.

Den 20sten Maart 1896 werd Akasha bereikt, dicht bij den Nijl. Bij het oude station was nog één spoorrail te ontdekken. De ijzeren richel stond overeind als een wegwijzer, en in het zand lagen een menschelijke schedel en een paar beenderen. Ze waren helder wit gebleekt door de zon en den woestijnwind.

Kitchener, de sirdar, beschikte over 9000 man en 24 kanonnen. In den nacht van den 6den op den 7den Juni 1896 marcheerde deze kolonne door, terwijl de soldaten op hun kameelen in slaap vielen, maar te vier uur in den morgen werden op een mijl afstands de trommen gehoord, die de Derwisjen opriepen tot het morgengebed.

Een uur later waren de Derwisjen vernietigd, en hun geheele kamp viel den sirdar in handen.

Toen echter kwam de cholera, en dunde de rijen van

het expeditie-corps. Maar de sirdar telde de zieken niet. Kaïro moest maar voor nieuwen voorraad zorgen, — er waren toch menschen genoeg in de wereld? — en de Soedaneesche krachtmachine stuwde met haar onbarmhartige kracht de troepen voort.

Toen kwamen de regens. Het regende, zooals het in Soedan in geen vijftig jaren had geregend. De spoorlijn, die werd aangelegd, werd weggespoeld; de telegraaflijn gebroken; het werk van wèken werd in weinige uren verwoest.

Maar de Soedaneesche veldmachine trotseerde den watervloed, zooals zij de cholera had getrotseerd.

Kitchener zette 5000 man aan het werk, om de geleden schade te herstellen, en in triumf trok hij aan het hoofd van 15.000 man de hoofdstad der Dongolaprovincie binnen.

Hij stond nu voor een waterlooze woestijn, en hij dacht er over, om ze door een spoorlijn te overbruggen.

Hij sprak er over met zijn ingenieurs, met zijn officieren, met inboorlingen, en allen schudden het hoofd. Een spoorlijn was onmogelijk; dat was het eenparig gevoelen.

De generaal schreef al de bezwaren op in zijn notitieboekje; hij sloeg er niet één over, en dan begon de Soedaneesche veldmachine weer te werken.

De spoorlijn werd gelegd, en de vastberadenheid van dezen éénen man temde de woestijn.

't Is zoo: er waren reusachtige bezwaren te overwinnen. De zon gloeide aan een hemel van vuur; het zand onder den voet brandde als de heete asch van een fornuis, en in zeven verschillende talen moesten de bevelen aan de arbeiders worden gegeven.

Maar de krachtmachine perste de spoorlijn met onweerstaanbare kracht voorwaarts door een gebied, waar niets dan de hoef van den kameel werd gezien, en te Berber werd de Engelsche vlag geplant.

Hier wachtte Kitchener de komst af van den krijgsoverste Mahmoed, die door den Khalief was gezonden, om de ongeloovigen in ketenen te Omdurman te brengen.

Mahmoed echter kwam niet. Toen begon de Soedaneesche pletmachine te werken, en Mahmoed werd vermorzeld.

Toen de zegevierende regimenten voorbij den sirdar trokken, scheen Kitchener echter ontroerd.

„Hij was gedurende een vol kwartier," vertelde later een zijner officieren, die hem nauwkeurig had gadegeslagen, „een mensch."

Het was voor de Engelsche gewonden wel jammer, dat

die menschelijkheid niet langer duurde dan een kwartier. Honderden gewonden van Kitcheners leger leden de diepste ellende, omdat de sirdar voor geen voldoende medische hulp had gezorgd.

Hij dacht niet aan hen. Hij dacht aan de overwinning, doch vergat de arme stakkerts, die de overwinning voor hem hadden behaald. Hij zocht naar roem, naar glorie, maar het andere liet hem koud.

Wat had hij trouwens aan gewonde soldaten? Kon hij met gewonden en verminkten een volgenden veldslag winnen?

De mensch staat voor vele kwalen bloot, maar Kitchener zal nooit aan een hartkwaal bezwijken, want hij heeft geen hart.

De Soedaneesche veldmachine werkte door, en zij dorschte het leger van den Khalief, zooals het koren wordt gedorscht op den dorschvloer.

De slag bij Omdurman is nu geslagen. De Derwisjen zijn met doodsverachtenden heldenmoed opgesprongen tegen een muur van staal en vuur, en zijn vernietigd geworden.

Er is niets anders verwacht.

De sirdar staat op het slagveld, de voeten stevig op den grond geplant, rechtop als een opgestoken lans.

Hij staat daar op het wijde, wijde doodenveld, en zijn oogen rusten koel en koud op de dooden.

Hij is de overwinnaar, maar hij heft geen juichtoon aan. Wel geniet hij zijn triumf — maar in stilte.

Er ligt iets hards, iets grimmigs op dat gelaat, en de glimlach, die thans de hoeken van den grooten, krachtigen mond begint te plooien, verdiept dien trek van hardheid en grimmigheid.

Daar liggen ze voor hem uitgestrekt, de Derwisjen: in de witte kleedij van de kinderen der woestijn. . . . . Op sommige plaatsen liggen ze zóó dicht, dat de grond niet is te zien; op één plek liggen ze drie lagen hoog, en op één strook, niet grooter dan honderd vierkante meter, zijn 400 lijken geteld.

De koele, strakke oogen van den sirdar rusten een oogenblik op de plek, waar de Baggara-cavalerie van den Khalief den dood heeft gezocht en gevonden. De plek is goed te herkennen, want de witte ruitergewaden wisselen af met de bruine en vale kleur der vermorzelde paarden.

Zij zijn in vollen galop recht uitgestormd tegen dien

sterken dam van bajonetten, en zij zijn ondergegaan in een orkaan van vuur.

De sirdar keert zich nu om, en verlaat het slagveld.

Er liggen heel wat gewonde Derwisjen op het slagveld. Er liggen er meer dan duizend, en er liggen er ook meer dan twintig duizend.

Zij zijn den dood gewijd.

Zij kunnen versmachten van dorst; zij kunnen doodbloeden aan hun wonden; zij kunnen bezwijken in de hitte der Afrikaansche zon, die boven de Soedaneesche woestijnen vlamt — wat kan het den sirdar schelen?

Hij laat zijn eigen gewonden onverzorgd — zou hij dan voor de gewonden van den vijand zorgen?

De vraag zelve is immers reeds onzinnig — trouwens, kent een machine erbarming? Zij kan maaien, dorschen en verpletteren, maar barmhartigheid beoefenen — dat kan ze toch niet!

De sirdar keert zich nu om, en verlaat het slagveld.

Hij hoort het gekerm en het gesmeek om water, maar hij denkt, dat er wel een eind aan zal komen.

Hij heeft gelijk, want drie dagen na den slag van Omdurman is er rust gekomen op het slagveld. Niemand kermt er meer; niemand smeekt er meer om water. En de twintig duizend lijken liggen daar met star opgestoken handen en verglaasde oogen en wijd opgesperde kaken — kom, heete woestijnwind, en dek dien gruwel toe onder het woestijnzand. . . .-.

Van het slagveld reed de sirdar Khartoem, de hoofdstad van den verslagen Khalief, binnen. Hij reed de ééne poort in, toen de Khalief de àndere poort uitvluchtte.

De stad werd natuurlijk geplunderd, en toen de stad geplunderd was, werd het graf van den Mahdi ontwijd.

De sirdar wenschte die ontwijding, en daarom geschiedde ze. Het lijk van den Mahdi werd opgegraven; het hoofd werd van den romp geslagen, en het hoofd ging van hand tot hand, totdat het Kaïro had bereikt.

Toen kreeg dat doodshoofd rust, want de Engelsche beschaving is geen holle klank, — en de romp van het lijk werd in den Nijl geworpen.

Daarna liet de man des bloeds een plechtige godsdienstoefening houden, want zóó zijn de Engelsche manieren!

En op de plek, waar de edele Gordon was gesneuveld, speelde de muziek Gordons lievelingslied: „O, blijf bij mij!" en de Hooglanders hieven een klaaglied aan over Gordon,

en een kanonneerboot op den Nijl gaf saluutschoten, en tusschen het lange riet van den Nijl schommelde het lijk van den Mahdi, wien geen rust was gegund in zijn graf....

Kitchener, de sirdar, die door Salisbury voor te ruw was gehouden voor opperbevelhebber der Engelsche troepen in Zuid-Afrika, werd nochtans Roberts' opvolger, en deze man met het gezicht van den roofvogel en den zwaren stap van den olifant zou met drie-honderd-duizend man een snel einde maken aan een paar stroopende benden, die nog altijd Zuid-Afrika onveilig maakten.

Doch dat snelle einde kwam niet gauw. De jacht duurde lang; ze begon vóór het einde van 1900 en ze duurde tot Mei 1902. Toen hebben die stroopende benden hun wapenen ingeleverd; het was van hen een vrijwillige daad, want Kitchener is niet bij machte geweest, om hen te overwinnen — laat hij niet zeggen, dat hij hen overwonnen heeft, want hij liègt het! — en zij waren meer dan twintig-duizend man [1]) sterk, toen zij hun wapenen vrijwillig inleverden.

Doch al deden zij dit vrijwillig, wat henzèlven betrof, zij deden het door den noòd gedrongen, wat hun vòlk betrof, en erkend moet worden, dat Engeland dit aan Kitchener te danken heeft.

Het is Kitcheners verdienste.

't Is waar: hij moet dien roem met anderen deelen, maar het hoofdaandeel aan dien roem behoort toch hem. De Soedaneesche veldmachine heeft het arme volk van Afrika gedorscht, zooals het graan wordt gedorscht, en het bloed is opgespat tegen de posten van den Engelschen koningstroon.

Nederland heeft zijn Alva gehad, en Afrika kan nu hetzelfde zeggen.

Wee den gewapenden burger, die gevangen werd in een Khakikleurig pak! Het hielp hem niet, dat hij verklaarde, dat pak te hebben aangetrokken, om zijn naaktheid te bedekken, en het hielp hem niet, dat hij om zijn leven smeekte, omdat hij zeven kleine, onverzorgde kinderen had — het hielp hem niet!

De Boeren mochten geen ambulance hebben — Kitchener weerde ze. De zwaargewonde burgers moesten zich overgeven, of jammerlijk omkomen op het naakte veld.

---

[1]) Waaronder zesduizend voetgangers.

Kitchener verbrandde de huizen. Hij is de grootste brandstichter geweest, dien Zuid-Afrika ooit heeft gezien, en hij kan er zich op beroemen, dat met zijn goedkeuring meer dan twintig duizend boerenhoeven in de asch zijn gelegd.

De edele Lotter moest sterven, omdat hij had gestreden voor vrijheid en recht; de edele Scheepers werd op den ambulancewagen gefusilleerd, want hij was te ziek om te staan, en de arme Kapenaren werden bij tientallen opgehangen, of, zoo Kitchener een barmhartige bui had, doodgeschoten bij den schandpaal!

Hij heeft vijftienduizend kinderen vermoord — o, er is een geschrei opgegaan uit de vrouwenkampen, aangrijpend als het geschrei uit Bethlehem, welker moeders weigerden getroost te worden! En de mond van Cornelis Broeksma werd door Kitchener voor altijd stom gemaakt, omdat hij niet zwijgen kon van de verbijsterende ellende dier moordkampen!

Kitchener bedreigde het Afrikaansche volk met vernietiging, en daarom gaven de Boeren zich over. Om hun volksbestaan te redden, hebben zij hun volksonafhankelijkheid tijdelijk geofferd, en zoo wij de grootste helden van onzen tijd daarom smaden, dan vullen wij den bitteren beker, dien de beul van Khartoem hun geeft te drinken.

Engeland beloont zijn dienaren. Lord Kitchener krijgt zeshonderd duizend gulden belooning — veertig gulden voor ieder vermoord kind. 't Klopt precies — reken maar na!

Vindt ge veertig gulden te schriel berekend? Me dunkt, 't is royaal betaald. 't Is toch maar een Boerenkind.....

De stroom van den tijd drijft voort, en wij drijven mede op dien stroom. Ons geslacht gaat voorbij, en een ander geslacht zal er opstaan. En de zware wonden van het Afrikaansche volk zullen langzaam genezen, maar de grafheuvels, waaronder die vijftienduizend Afrikaansche kinderen rusten, zullen blijven bestaan. Het zullen de litteekens zijn van de vroegere wonden, en zij zullen met granieten reuzenletters deze vijf woorden spellen: „Vermoord door den Engelschen Alva."

Hij wees met den sjambok en zeide:

„Daar moet ons los skiet."

KOOS DE LA REY.

Een verkwikking, een verademing is het, als men een beul verlaat, en een man ontmoet met een warm kloppend menschenhart.

Zooals lord Kitchener de kunst heeft verstaan, om zijn naam met zwàrte letteren, zoo heeft Koos de la Rey de kunst verstaan, om zijn naam met gòuden letteren in te weven in de geschiedenis van Afrika. Hij was een leerling van Piet Cronjé, maar de leerling overtrof zijn meester, en in krijgsmansbeleid is hij zelf door niemand overtroffen.

Geen Afrikaander heeft grooter daden gedaan dan hij; honderd gevechten heeft hij meegemaakt, doch nòòit werd hij geslagen, en als de leeuw der Magaliesbergen heeft hij zich met onverwelkelijke lauweren getooid.

In zijn windsnelle bewegingen was hij de evenknie van Christiaan de Wet, maar terwijl deze als de Vrijstaatsche magneet vijf tot tien Engelsche strijdmachten tot zich trok, en met hen een dollen wedloop hield door half Zuid-Afrika, was De la Rey gewoon, om zijn kommando's te laten uitzwermen, ze plotseling op een strategisch punt te vereenigen, en den dichtstbijzijnden vijand in een

vermetelen galop onder de hoeven van zijn paarden tegen den grond te rijden.

Hij was de leeuw der Magaliesbergen — hij was wèrkelijk de leeuw, die met één sprong zijn vijand verpletterde. Maar laten wij er bijvoegen, dat hij kommando's onder zich had, die een zeldzame vuurdiscipline bezaten, en dat hij over veldkornetten beschikte, die hun aanvoerder zouden zijn gevolgd tot in de grimmige kaken des doods . . . . .

Hij wordt gewoonweg Koos de la Rey genoemd, maar zijn volle, ware naam is Jacob Hercules de la Rey, en hij is 54 jaar oud. Zijn vader was geboren in den Vrijstaat, en maakte deel uit van de strijdmacht onder Andries Pretorius, die de vrijheid nam, om in 1848 den Rooinek uit Bloemfontein te jagen. Maar de Rooinek kwam terug, joeg op zijn beurt de Boeren over de Vaal, en de Vrijstaat werd thans een Engelsche kolonie. De hoeve en de bezittingen van De La Rey Senior werden door de Engelschen in beslag genomen, maar hij behoorde tot dat moedige slag van menschen, die nooit versagen, en hij sloeg zijn tente op in het tegenwoordige district Lichtenburg. (West-Transvaal.)

Hier groeide de jonge Koos op, en het strijdbare bloed van zijn vader bruiste in zijn aderen. Reeds vroeg hanteerde hij het geweer, en in een langen strijd met vijandige Kafferstammen leerde hij den oorlog. In 1865 maakte hij den zwaren oorlog van de Vrijstaters als veldkornet mede tegen de Basuto's, die, door Engeland opgehitst, den Vrijstaat op den rand van den afgrond brachten; en reeds toen onderscheidde hij zich door moed en beleid.

De laatste tien jaren is hij lid voor zijn district geweest van den eersten Transvaalschen Volksraad, en hij was in Pretoria een welbekende figuur. Men zag hem dikwijls door de straat wandelen: een man van ruim middelmatige lengte, forsch gebouwd, met donkere oogen, die diep in hun kassen lagen, een Romeinsche neus en een grooten donkerbruinen baard.

Hij herinnerde aan de Hebreeuwsche patriarchen, en die patriarchale indruk werd versterkt door den ernst, die altijd op zijn gelaat te lezen lag. Die mond scheen niet te kunnen lachen; die oogen schenen niet vroolijk te kunnen worden, en als hij door de straten wandelde, liep hij, in gedachten verdiept, gemeenlijk iets gebogen.

Het was geen wonder, dat hij gebogen liep; de zorgen om zijn vaderland lagen als een zware last op zijn ziel.

Hij behoorde tot geen partij, doch ging meer met de

Joubertpartij dan met de Krugerpartij mee, en hij werd vertrouwd door het geheele volk. Was er een twijfelachtige zaak, dan werd zijn raad ingewonnen; in èlke gewichtige commissie werd hij benoemd.

Hij praatte niet druk in den Volksraad; hij was een bedaarde, kalme man, en hij sprong nooit uit den band.

Hij stemde in de geheime zitting van den Volksraad tegen het ultimatum, dat den onvermijdelijken oorlog verhaastte, maar als een getrouw vaderlander onderwierp hij zich aan de beslissing van de meerderheid, en goed en bloed heeft hij ingezet voor vrijheid en recht!

Met algemeene stemmen werd hij tot kommandant der Lichtenburgers benoemd, terwijl zijn kommando een deel vormde van het westelijk leger onder Piet Cronjé.

Hij scheen vastgeworteld in Afrika; hij was nooit buiten Afrika geweest, en hij is een Afrikaander van de edelste soort.

't Is waar: men heeft hem verweten, dat hij een afkeer had van de Hollanders, maar dat is niet waar. Hij had geen afkeer van de Hollanders, maar hij had een afkeer van vloeken en jeneverdrinken, en hij keurde dit af, al was het ook een Hollander, die er zich aan schuldig maakte.

Hij kòn ook geen afkeer hebben van de Hollanders, want nooit heeft iemand zijn eigen vleesch gehaat, en het Fransche bloed, dat door zijn aderen bruist, is voor een groot deel vermengd met onverbasterd Hollandsch bloed.

De la Rey was een eigenaardige verschijning op het oorlogsveld. Hij had nu niets van de netheid van Louis Botha, noch iets van het statige, het burgemeesterachtige van Lucas Meijer. Hij droeg gemeenlijk een lange, bruine jas, die sluik afhing, was gedekt met een grooten, grijzen flaphoed, droeg een versleten grijze das om den hals, en zag er even haveloos uit als de havelooze Basuto-pony, die hij bereed.

Er was niets in zijn kleeding, dat indruk maakte, en een vreemdeling zou hebben vermoed, dat hij een voerman voor zich had, die bij den legertros behoorde, indien dat peinzende patriarchengezicht hem weer niet in de war had gebracht.

Er was geen generaal, die minder eischen had dan Koos de la Rey, doch de veldkijker, de houten pijp, de sjambok en de Bijbel waren zijn onmisbare metgezellen, en zoo hij overrompeld was door den vijand, zou hij het eerst zijn Bijbel hebben gered.

Zou een vreemdeling met hem in de war zijn geraakt, zijn burgers kenden hem wel, en dat peinzende, zorgende gelaat begon op te klaren in den donder van den slag.

In spijt van zijn havelooze plunje was hij altijd groot, maar nooit was hij grooter dan in de oogenblikken, waarin de dood in vlammende donderen hem ombrulde. Er leefde een machtig Godsvertrouwen in zijn ziel; hij was overtuigd, dat Christus zijn deel was in leven en in sterven, en terwijl die gebogen gestalte recht overeind rees in een orkaan van vuur, bewoog hij nog de wimpers niet.

Hij heeft nooit gesidderd voor de Engelsche overmacht, want hij kende geen vrees, en hij tastte die overmacht aan, waar zijn krijgsmansbeleid het wenschelijk achtte.

Hij leidde den strijd gemeenlijk van een hoogte; hij stond er zonder geweer, zelfs zonder revolver, met niets dan een sjambok in de hand. Hij was er het mikpunt van het vijandelijk vuur, maar God was zijn harnas, en in den heldhaftigen triumf van zijn christelijk geloof kon hij zeggen, wat geen der Engelsche generaals hem kon nazeggen: „Ik vrees God, en anders niets ter wereld!"

Het was geen roekeloosheid, dat hij daar stond; hij hield er niet van, om zich roekeloos en nutteloos te wagen, maar zijn burgers hadden een stoutmoedig voorbeeld noodig, en hij stond daar in het vijandelijk vuur, om zijn mannen te prikkelen tot alles durvenden moed.

En was het vuur van den vijand al te machtig, en begon zijn getrouwe garde te wankelen, dan sprong hij vóór hen, en riep met krachtige stem: „Kinderen, jullie bent toch de kinderen van Koos de la Rey; Koos de la Rey vlucht toch ook niet?" en dan schepten de kinderen van Koos de la Rey weer nieuwen moed, en hij leidde hen tegen de brullende batterijen van den vijand in.

Hij heeft de bitterheid van den oorlog geproefd.

„Mijn oudste zoon was bij mij in de eerste veldslagen," verhaalde hij aan Dougla Story. „Hij was nog maar vijftien jaar, en niet groot voor zijn leeftijd, maar waar ik ging, daar ging hij ook, en ik geloof, dat hij zijn plicht deed. Wij liepen samen van de ééne stelling naar de andere bij Modderrivier, toen de jongen eensklaps achterbleef. Ik keerde mij om en vraagde hem: „Zijt ge gekwetst?"

„Ja vader," was het antwoord.

„Dan is het beter, dat wij terstond naar de ambulance gaan," zeide ik, en wij wandelden naar de ambulance. Daar gekomen, ging hij liggen, en hij werd zeer bleek.